

Az Államreform Operatív Program keretében kiírt „Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése” című pályázat Vidékfejlesztési Minisztériumot érintő egyes feladatainak végrehajtását érintő

ÁROP-1.1.19-2012-2012-0008 azonosító számú projekt keretében
„A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében történő fejlesztési eszközei várható hatásainak vizsgálata” című célfeladat keretében elkészített

**HATÁSVIZSGÁLAT
A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT
VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKA KERETÉBEN
TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSI ESZKÖZEIRŐL**

Vidékfejlesztési Minisztérium
Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság

2013. október

Tartalomjegyzék

1	A VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMOZÁS ÁLTALÁNOS ÖSSZEFOGLALÁSA	4
	A zöldség-gyümölcs ágazat stratégiája	6
2	ÁTFOGÓ HELYZETKÉP	8
2.1	A 2014–20-as időszak vidékfejlesztési politika keretében történő fejlesztések tervezésének gazdasági környezete	8
2.1.1	A zöldség-gyümölcs ágazat termelési viszonyainak gazdasági mutatói	8
2.1.2	A zöldség-gyümölcs ágazat gazdaságainak birtokméretére vonatkozó mutatók ..	9
2.1.3	A zöldség-gyümölcs ágazat piaci viszonyainak gazdasági mutatói	10
2.1.4	A zöldség-gyümölcs ágazat marketingje és megkülönböztető jelölései	13
2.1.5	A természeti erőforrások hasznosítása a zöldség-gyümölcs ágazatban	14
2.1.6	A zöldség-gyümölcs ágazat humán erő ellátottsága	15
2.1.7	A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztésre közvetlenül ható pénzügyi folyamatai	16
2.2	A 2007-2013-as programozási időszak fejlesztési eredményei	18
2.2.1	A zöldség-gyümölcs ágazat korszerűsítése révén megvalósult beruházások vizsgálata	18
	a) Kertészeti gépbeszerzés intézkedés vizsgálata	25
	b) A kertészeti ültetvények korszerűsítése, telepítése, az ültetvénykorszerűsítés, a gyümölcs és kertészeti ültetvények korszerűsítése, telepítése intézkedések vizsgálata ...	26
	c) Támogatási és kifizetési kérelmekre vonatkozó tapasztalatok	27
3	A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT KÖZÉPTÁVON ELÉRENDŐ CÉLJAI	29
4	A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT – VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKAKERETÉBEN – TERVEZETT FEJLESZTÉSI ESZKÖZEI ÉS A VÁRHATÓ HATÁSOK	32
4.1	A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében alkalmazott intézkedéseinek általános jellemzői	32
4.2	A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében tervezett fejlesztési eszközeinek várható hatásai	33
4.2.1	A kertészet technológia és eszközfejlesztése	33
4.2.2	A meglévő kertészet, kertészeti technológia és a kapcsolódó infrastruktúra energiahatékonyságának javítása	35
4.2.3	Kertészeti öntözésfejlesztés	37

4.2.4	Ágazatspecifikus kockázatmegelőzési eszközök	38
4.2.5	A vertikális integrációk ösztönzése, az újonnan elismert termelői csoportok támogatása.....	40
4.2.6	Mezőgazdasági melléktermék és hulladék energetikai célú felhasználása	42
4.2.7	Az ágazati innováció előmozdítása, szakemberképzési-, és szaktanácsadási szolgáltatások fejlesztése.....	43
5	A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT KÖZÉPTÁVON ELÉRENDŐ – A VIDÉKFEJLESZTÉS-POLITIKA KERETÉBEN TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSEK – EREDMÉNYEI.....	45

1 A VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMOZÁS ÁLTALÁNOS ÖSSZEFOGLALÁSA

A tanulmány legfőbb célja, hogy a várható európai uniós pénzügyi és agrárpolitikai változások vonatkozásában a vidékfejlesztési politika tervezett eszközei tekintetében bemutassa azon tényeket és várható hatásokat, amelyek befolyással lehetnek a zöldség-gyümölcs ágazat fejlődési irányaira és lehetőségeire.

A 2014. január 1. és 2020. december 31. közötti időszakra vonatkozó Partnerségi Megállapodás **azonosítja Magyarország legfontosabb kihívásait, és kitűzi fő fejlesztési prioritásait.** A Partnerségi Megállapodás rögzíti, hogy a Magyarországra érkező uniós fejlesztési források hogyan támogatják az Európai Unió Európa 2020 stratégiájának és Kohéziós Politikájának céljait, továbbá meghatározza e források eredményes és hatékony felhasználásának feltételeit.

A Partnerségi Megállapodásban kijelölt **fejlesztési irányok részleteit operatív programok rögzítik:** a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásaira épülő ágazati és területi operatív programok, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap forrásainak felhasználását meghatározó Vidékfejlesztési Program, az Európai Tengerügyi és Halászati Alap operatív programja, továbbá a Magyarország részvételével zajló európai (nemzetközi) területi együttműködési programok. A vidékfejlesztési programozás a szervezést, a döntéshozatalt és a pénzügyi források elosztását magában foglaló, több szakaszban megvalósuló folyamat, amelynek célja az Unió és a tagállamok többéves időtartamra tervezett együttes fellépésének végrehajtása az uniós vidékfejlesztési prioritások megvalósítása érdekében.

Magyarország Partnerségi Megállapodását a 2014-2020-as fejlesztési időszakra az Európai Bizottság terveztként befogadta.

A 2014–2020-as programozási időszakban a KAP jogi keretének vidékfejlesztésre vonatkozó elemeit az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletjavaslat (a vidékfejlesztésről szóló rendelet) tartalmazza. A vidékfejlesztésről szóló rendelet a Bizottság által 2011. október 6-án előterjesztett azon javaslatra épül, amely az összes pénzügyi alapnak egy közös stratégiai kereten belül történő működtetésére vonatkozó szabályokat határozza meg. Ezért a vidékfejlesztésről szóló rendelet feladatként határozza meg, hogy az EMVA-nak azáltal kell hozzájárulni az Európa 2020 stratégia megvalósításához, hogy a közös agrárpolitika egyéb eszközeit, a kohéziós politikát és a közös halászati politikát kiegészítve az egész EU-ban előmozdítja a fenntartható vidékfejlesztést. Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló rendelet tervezet 7. cikke szerint elkészült a 2014-2020-as időszakra vonatkozó magyar nemzeti vidékfejlesztési program tervezete.

Az Európa 2020 stratégia az Európai Unió következő évtizedre szóló növekedési stratégiája. Az Európa 2020 stratégia olyan növekedést hivatott megvalósítani, amely:

- intelligens, azaz amelynek esetében az oktatási, a kutatási és az innovációs beruházások hatékonyabbak,

- fenntartható, mert kulcseleme az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra és a versenyképes iparra való átállás, és
- inkluzív, mivel nagy hangsúlyt fektet a munkahelyteremtésre és a szegénység csökkentésére.

A stratégia középpontjában 2020-ig megvalósítandó öt ambiciózus célkitűzés áll, amelyek a foglalkoztatással, a kutatással, az oktatással, a szegénység csökkentésével és az éghajlatváltozással/energiaüggyel kapcsolatosak.

A tagállamokban a vidékfejlesztésre irányuló programozás során az **intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre** irányuló Európa 2020 stratégia megvalósítása érdekében jelentkező vidékfejlesztési támogatásoknak hozzá kell járulniuk a vidékfejlesztési célkitűzésekhez, amelyek:

- a mezőgazdaság versenyképességének előmozdítása;
- a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás és az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó fellépés,
- a vidéki térségben végrehajtott kiegyensúlyozott területfejlesztés megvalósítását jelentik.

A vidékfejlesztésről szóló rendelet szerint a nemzeti vidékfejlesztési programokban a célkitűzések a következő uniós **vidékfejlesztési prioritások** keretében kerül sor:

(1) a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:

- (a) az innovációnak és a tudásbázis gyarapításának az ösztönzése a vidéki térségekben;
- (b) a kapcsolatok erősítése a mezőgazdaság és az erdészet, valamint a kutatás és az innováció között;
- (c) az egész életen át tartó tanulás és a szakképzés előmozdítása a mezőgazdasági és az erdészeti ágazatban;

(2) a versenyképesség fokozása a mezőgazdasági termelés valamennyi típusa esetében és a mezőgazdasági üzemek életképességének javítása, különös tekintettel a következő területekre:

- (a) a szerkezetátalakítás megkönnyítése a jelentős strukturális problémákkal küzdő mezőgazdasági üzemekben, nevezetesen a csekély piaci jelenléttel rendelkező üzemekben, bizonyos ágazatokban működő piacorientált üzemekben és azon üzemekben, amelyek esetében a mezőgazdasági tevékenységek diverzifikálására van szükség;
- (b) a generációs megújulás előmozdítása a mezőgazdasági ágazatba;

(3) az élelmiszerlánc szervezésének és a kockázatkezelésnek a mezőgazdaság terén történő előmozdítása, különös tekintettel a következő területekre:

- (a) az elsődleges termelők megfelelőbb integrálása az élelmiszerláncba a minőségrendszerek, a helyi piacokon és a rövid ellátási láncokon keresztül folytatott promóció, a termelői csoportok és a szakmaközi szervezetek révén;
- (b) a mezőgazdasági üzemekben megvalósuló kockázatkezelés támogatása;

(4) a mezőgazdaságtól és az erdészettől függő ökoszisztémák állapotának helyreállítása, megőrzése és javítása, különös tekintettel a következő területekre:

- (a) a biológiai sokféleségnek többek között a Natura 2000 területeken és a jelentős természeti értéket képviselő gazdálkodás tekintetében történő helyreállítása és megőrzése, valamint az európai tájak állapotának helyreállítása és megőrzése;

(b) a vízgazdálkodás javítása;

(c) a talajgazdálkodás javítása;

(5) az erőforrás-hatékonyság előmozdítása, valamint az alacsony széndioxidkibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdaság irányába történő elmozdulás támogatása a mezőgazdasági, az élelmiszer-ipari és az erdészeti ágazatban, különös tekintettel a következő területekre:

(a) a mezőgazdaság általi vízfelhasználás hatékonyságának fokozása;

(b) a mezőgazdaság és az élelmiszer-feldolgozó iparág általi energiafelhasználás hatékonyságának fokozása;

(c) a megújuló energiaforrások, a melléktermékek, a hulladékok, a maradékok és más, nem élelmiszer jellegű nyersanyagok biogazdasági célokra történő szállításának és felhasználásának megkönnyítése;

(d) a mezőgazdaságból származó dinitrogén-oxid- és metánkibocsátás csökkentése;

(e) a szénmegkötés előmozdítása a mezőgazdaságban és az erdészetben;

(6) a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:

(a) segítségnyújtás a diverzifikáláshoz, új kisvállalkozások alapításához és a munkahelyteremtéshez;

(b) a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;

(c) az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőbbé tétele, használatának előmozdítása, és minőségének javítása a vidéki térségekben.

A vidékfejlesztésről szóló rendelet is megerősíti, hogy a prioritások mindegyike hozzájárul az **innovációval, a környezettel, valamint az éghajlatváltozás mérséklésével és az ahhoz való alkalmazkodással** kapcsolatos *átfogó célkitűzések* teljesítéséhez.

A vidékfejlesztési rendelet olyan stratégiai megközelítésen alapul, amely abban nyilvánul meg, hogy a tagállamok az erősségek, a gyengeségek, a lehetőségek és a veszélyek vizsgálatán alapuló elemzés (SWOT-analízis) alapján stratégiákat és programokat dolgoznak/dolgoztak ki annak érdekében, hogy a beavatkozás a lehető legnagyobb mértékben igazodjon a nemzeti és a regionális sajátosságokhoz.

A vidékfejlesztésről szóló rendelet a célkitűzések és prioritások bemutatásán túl meghatározza a programozásra, a vidékfejlesztési programok kidolgozására, jóváhagyására, módosítására vonatkozó szabályokat, továbbá megtörténik a vidékfejlesztési támogatások egyedi intézkedések keretében történő meghatározása.

Az egyedi intézkedés egy vagy több uniós vidékfejlesztési prioritás végrehajtásához hozzájáruló műveletek sorozata.

A zöldség-gyümölcs ágazat stratégiája

A zöldség-gyümölcs ágazat a mezőgazdaság legnagyobb munkahelyteremtő ágazata, amely magas kézimunka igényével és eltartó képességével központi szerepet tölt be hazánk vidékfejlesztésében. Ennek keretében elkészült a Magyar zöldség-gyümölcs ágazati stratégia tervezete (a továbbiakban: Stratégia), amely a Nemzeti Vidékstratégiában (2012-2020) megfogalmazott **Kert-Magyarország** program százötven éves eszméjét hivatott a gyakorlatban megvalósítani.

A Stratégiában felvázolt intézkedések az életképes gazdaságok versenyképes gazdaságokká fejlődését, a kisvállalkozások közepes méretű vállalkozásokká való növekedését tűzte ki célul. Alapvető cél továbbá, hogy a megtermelt árualap teljes mennyisége értékesítésre kerüljön a piacon, annak érdekében, hogy egyetlen szem zöldség vagy gyümölcs se vesszen kárba.

A zöldség-gyümölcs ágazati stratégia a vidékfejlesztési programozás részeként tartalmazza az uniós vidékfejlesztési prioritásokkal kapcsolatos célkitűzéseket, ezek eléréséhez szükséges stratégiát és a kapcsolódó intézkedéseket. Az egyedi intézkedésekre vonatkozó konkrét javaslatról ma még nem beszélhetünk, ugyanis a vidékfejlesztésről szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet, illetve annak végrehajtását szolgáló bizottsági rendelet még nincs elfogadva. Tekintettel arra, hogy a programozás európai uniós szinten még folyamatban van, a célkitűzések eléréséhez szükséges eszközök, intézkedések körvonalazódtak, de konkrétan ma még nem nevesíthetőek. A közösségi szabályozás véglegesítését követően kerül sor az egyes jogcímrendeletek meghozatalára. Az uniós vidékfejlesztési prioritások mentén történő nemzeti vagy egyes esetekben regionális vidékfejlesztési programozásnak alkalmazkodnia kell a sajátos nemzeti körülményekhez, ugyanakkor ki kell egészítenie az egyéb uniós szakpolitikákat; a kertészeti ágazatban különös tekintettel a mezőgazdasági piacokkal kapcsolatos politikára, a kohéziós politikára és az ágazati sajátosságok miatt nem jellemzően a közös halászati politikára is.

A szabályozás lehetőséget biztosít arra, hogy a vidékfejlesztési programokba tematikus alprogramok beépítése révén a kertészeti ágazat számára különös jelentőségű területek sajátos szükségleteit figyelembe vegye. A kertészeti ágazatban meghatározó jelleggel jelentkező sajátossággal bíró területek lehetnek a fiatal mezőgazdasági termelők, a hegyvidéki területek, a rövid ellátási láncok kialakítása, a mezőgazdasági kisüzemek, a vidéki térségek fejlődésére jelentős hatást gyakorló mezőgazdasági ágazatok szerkezetátalakítása, amelyek vonatkozásában lehetőség van a tematikus alprogramok kialakítására. Az ilyen tematikus alprogramok hatékonyságának fokozása érdekében indokolt az alprogram hatálya alá tartozó műveletek végrehajtásához magasabb támogatási mérték előírása.

2 ÁTFOGÓ HELYZETKÉP

2.1 A 2014–20-as időszak vidékfejlesztési politika keretében történő fejlesztések tervezésének gazdasági környezete

2.1.1 A zöldség-gyümölcs ágazat termelési viszonyainak gazdasági mutatói

A FAO adatai szerint 2006 és 2011 között világszerte évente átlagosan 3%-kal bővült a zöldség- és gyümölcsstermelés. 2011-ben 637,9 millió tonna gyümölcsöt, és 1087,6 millió tonna zöldséget termeltek a világon összesen. Az Európai Unió zöldség-gyümölcs termelése ingadozó tendenciát mutatott a vizsgált időszakban, melynek területén 2011-ben 61,3 millió tonna gyümölcsöt és 65,8 millió tonna zöldséget termeltek. A jelenlegi EU-27 területén 2011-ben a főbb termékek közül 15,7 millió tonna paradicsomot, 11,2 millió tonna almát, 6,6 millió tonna narancsot, 5 millió tonna sárgarépát, 6,1 millió tonna hagymát, és 2,8 millió tonna őszibarackot termeltek. A felsorolt termékek termelése tulajdonképpen csak néhány tagországra összpontosult.

Magyarország természeti adottságai révén rendkívül alkalmas a zöldség-gyümölcs termesztésre, azonban az elmúlt 15 év piacgazdasági tapasztalatai rámutattak arra, hogy a magyar zöldség-gyümölcs termesztésnek átalakított áruszerkezettel, élesedő nemzetközi piaci versenyben kell helytállnia.

Az ágazat az elmúlt 10 év átlagában 168 ezer hektáron, 2,5 millió tonna termést állított elő. Az elmúlt tíz évben a szabadföldi zöldségtermő területünk nagysága összességében nem változott, ugyanakkor az országos termésátlagaink mintegy 12,9 %-kal emelkedtek, így a szabadföldön megtermelt árualap 1,3 millió tonnára nőtt. A termésátlagok növekedését két tényező idézte elő, amelyek közül sajnos a technológiai fejlesztéseknek volt a kisebb szerepe, míg a termelésből kieső extenzív kistermelők indirekt „javító” hatásának a nagyobb. A teljes zöldségtermelés (szabadföldi, hajtattott és gomba) mennyisége tízéves átlagban 1,7 millió tonna, amelyből a hajtattott termékek a gombafélékkel együtt 405 ezer tonna. A gyümölcsstermelés átlagosan 800 ezer tonna, ezzel a termelés volumenét tekintve sorrendben a nagy mediterrán tagállamok után következünk, Portugáliával, Hollandiával, Belgiummal és Romániával együtt.

A zöldség-gyümölcs a mezőgazdaság és a kertészet legdinamikusabban fejleszthető ágazata. Az elmúlt tíz év átlaga alapján a zöldség-gyümölcs ágazat elsődleges termékkibocsátása a mezőgazdasági termékek 12,2 %-át tette ki, amelyen belül a zöldség-gyümölcs arány 70:30 %-ot mutatott. Termelési értéke az elsődleges termékkibocsátás szintjén 180-200 milliárd Ft, ami áruértéken elérheti az 540-600 milliárd Ft-ot is. Ez az egész kertészeti árbevétel 60-65 %-át adja. Ennek alapján a harmadik legfontosabb mezőgazdasági ágazat, és export teljesítménye alapján is jelentős részt vállal a mezőgazdaság pozitív kereskedelmi egyenlegéből. Magas kézimunka, technikai és technológiai igénye miatt jelentős az eltartó képessége.

A Stratégia megállapítja, hogy a zöldség-gyümölcs ágazat termelésének szerkezete jelentősen átalakult. Negatív hatás, hogy a feldolgozóipari termékkör teljesen leszűkült és ma már szinte csak 5-6-féle termékből állítunk elő kereskedelmi mennyiségű készterméket. Ezek közül a meghatározóak a csemegekukorica, zöldborsó, ipari

paradicsom, ipari alma és a meggy.

A friss piaci termékek között sem tudtak igazán új fajok kiemelkedni, sőt a káposztafélék és a gyökérzöldségek jelentősége sajnálatos módon nagyon lecsökkent. Ez az új termékek estében a hazai piaci ismeretlenséggel magyarázható, a többi terméknél viszont a termelés versenyképtelensége mutatkozik meg az európai versenytársakkal szemben. Kivételt képez a spárgatermelés, ahol a szűk hazai piac ellenére, kifejezetten exportcélra jelentős termelői bázis alakult. A tapasztalatok alapján a legtöbb termék termelésben történő meghonosításához a hazai kereslet kialakulása az első lépés, majd az így kialakult termelői bázis szélesítésével és a minőségi árualapok növelésével lehet exportpiaci lehetőségeket építeni. Ugyanakkor egyes külpiacokon nagy kereslettel bíró termékek esetében az exportra történő termelés a szükséges versenyképességi tényezők megléte esetén megelőzheti a termék hazai fogyasztásának elterjedését.

A rendszerváltás után a gyümölcságazatban a korábbi termés a felére esett vissza. Jellemzők maradtak a nagy termésingadozások és a többféle ültetvénytelepítési program ellenére is csak kis mértékben változott a termelés. A gyümölcsstermelés egyik fő gondját az ültetvényszerkezet strukturális problémái jelentik: a rossz ültetvényszerkezet és a nem optimális fajtaszerkezet évről évre visszatérő kínálati problémákat okoz, továbbá az érési idő sok esetben nem igazodik a piaci igényekhez. A gyümölcsstermesztésünkre még mindig az almatermesztés túlsúlya jellemző, de az utóbbi években láthatóan elindult a csonthéjas gyümölcsök termőterületi felfutása, ami jobb termelési szerkezet kialakulásának lehetőségét vetíti előre.

A magas színvonalú termesztésnek, a minőségi árualap előállításának alapvető feltétele a felhasznált szaporítóanyagok megbízható minősége. A fentiekben említett kedvezőtlen folyamatok természetesen hatottak a szaporítóanyag-előállításra is. Az elmúlt 10 évben gyümölcsoltványok előállítása harmadára, az ezzel foglalkozó faiskolák száma 260-ról 146-ra csökkent. 2012-ben zöldségvetőmag-termesztés 7 113 hektáron folyt, standardnál magasabb szaporulati fokú vetőmag előállítása azonban csupán a terület 4,5%-án történt. Az előállított vetőmag értéke 4,5 milliárd Ft. A speciálisan zöldségpalánta-termesztéssel foglalkozó, korszerű üzemek száma és üzemmérete növekszik. Jelenleg 21 palántatermesztő mintegy 45 hektáron évi 180 millió db palántát állít elő.

2.1.2 A zöldség-gyümölcs ágazat gazdaságainak birtokméretére vonatkozó mutatók

A zöldség-gyümölcs termeléssel hasznosított földterületek átlagos nagysága Magyarországon jelenleg mintegy 155 ezer hektár, ami több mint 10 %-kal kisebb a tízéves átlaghoz viszonyítva. Ennek mintegy fele zöldség, fele gyümölcsstermő terület. Az igényelt területalapú támogatások alapján a nem kizárólag zöldség- és gyümölcsstermesztéssel foglalkozó gazdaságok száma 2012-ben 45 054 volt, ezen belül a zöldségstermesztéssel is foglalkozó gazdaságok aránya 21,8%, a gyümölcsstermesztéssel is foglalkozó gazdaságok aránya 78,2%.

2012-ben a kizárólag zöldségstermesztéssel foglalkozó gazdaságok átlagos birtokmérete 4,5 hektár, a gyümölcsstermesztés esetében 3 hektár, mindkét érték alacsonyabb, mint azoknál a gazdaságoknál, amelyek más mezőgazdasági termesztést is folytatnak. A

zöldséget és gyümölcsöt együttesen termeszto gazdaságok termőterületének átlagos nagysága 5,2 hektár.

A zöldség- és gyümölcs gazdaságok gazdálkodási forma szerinti megoszlása a vizsgált időszakban lényegesen nem változott, a zöldségtermelők 85,2%-a, a gyümölcstermelők 88,5%-a természetes személy 2012-ben.

A kis birtokméret alacsony termelési mennyiséget eredményez, így a termelők piacra jutásának lehetőségei is korlátozottabbak, különösen az olyan magas koncentrátsági fokú piacon, mint amilyen a magyarországi élelmiszer-kiskereskedelem. Az egyéni gazdaságok esetében a birtokméret magas fajlagos költségeket eredményez, nehezíti a modern technológiák gazdaságos alkalmazásának lehetőségét, kedvezőtlen alkupozíciót jelent a kereskedőkkel és az input beszállítókkal folytatott tárgyalásokon. A tapasztalatok szerint a kisebb gazdaságok nem tudnak elég pénzt fordítani korszerű technológiák bevezetésére, a tárgyi eszközök pótlására, fejlesztésére, továbbá sokszor nehézséget okoz a megfelelő piaci információkhoz való hozzájutás, amely pedig a piaci változásokra adandó gyors reakció alapja.

2.1.3 A zöldség-gyümölcs ágazat piaci viszonyainak gazdasági mutatói

Az Eurostat adatai szerint az Európai Unióba 2007-ben a friss és a feldolgozott zöldség és gyümölcs együttes importja az unión kívüli országokból 22,9 millió tonna volt, 2012-re 19,6 millió tonnára csökkent.

Magyarországon a friss és feldolgozott zöldség- és gyümölcsfélék importja 2007-ben meghaladta a 680 ezer tonnát, 2011-ben pedig már 728 ezer tonna volt, amely 7%-kal magasabb a válság előtti szintnél. A friss és feldolgozott zöldségek és gyümölcsök exportja a válság időszakában 2007-ről 2009-re 3,2 %-kal nőtt, a következő évben további 3%-os növekedést, 2010-ről 2011-re stagnálást mutatott, mennyisége 2011-ben 851 ezer tonna. (FruitVeB)

A 2008. évet követő csökkenő termésmennyiségben jelentős szerepet játszott, hogy az EU csatlakozás után megszűnt a minőségi felár támogatási rendszere, valamint az elmúlt hét évből három évben jelentős természeti károk fordultak elő.

Az ország zöldség- és gyümölcstermelés mennyiségének csaknem egyötöde az európai exportpiacokon kerül értékesítésre, az exportértékesítés értékének több mint fele az Európai Unió országainak való értékesítésből realizálódik. Az újonnan csatlakozott EU tagállamok (EU-12) közül rajtuk kívül mindössze Lengyelország büszkélkedhet még pozitív zöldség-gyümölcs külkereskedelmi mérleggel. Hagyományos exportpiacaink főként friss termékek esetében Németország, a visegrádi országok és a Baltikum, amelyekhez az utóbbi években felzárkózott Románia.

Ha megvizsgáljuk elhelyezkedésünket az európai piacon, láthatjuk, hogy Nagy-Britanniát kivéve az összes nagy frissáru felvevőpiac a közvetlen közelünkben van. A friss zöldség-gyümölcs legnagyobb importőre Németország, de Oroszország igényei is rohamosan fejlődnek. Ezen kívül a közvetlen közelünkben lévő országok (Románia, Lengyelország, Csehország, Horvátország, Ausztria) mintegy 60 milliós fogyasztói piaca is óriási lehetőségeket kínál számunkra.

A zöldség-gyümölcs termelőknek a hazai piacokon is egyre erősödő versenyben kell megküzdeniük a fizetőképes keresletért. A friss zöldség-gyümölcs forgalmazásból négy csatorna jelentősége emelkedik ki: a hiper- és szupermarket, valamint a hagyományos zöldséges bolt és fogyasztói piac. Lényegesen kisebb a súlya a diszkontoknak és a kis általános élelmiszerboltoknak.

Az elmúlt években a modern értékesítési csatornák előretörése folytatódott. A forgalmi csatornák korábban rendkívül dinamikus átrendeződése lelassult, de az ismert trendek továbbra is érvényesülnek. A hagyományos kereskedelmi formák közül csak a fogyasztói piacoknak van esélyük piaci részesedésük megtartására és/vagy növelésére.

A zöldség- és gyümölcsfogyasztás alapvetően a belföldi és a nemzetközi piaci folyamatok által meghatározott ártól, valamint a reáljövedelem nagyságától és a kereslet ár- és jövedelemrugalmasságától, minőségtől függ. A magyar fogyasztók a zöldség-gyümölcs vásárlásakor is árérzékenyek. A minőség és az áru eredete csak akkor számít, ha az alacsony árral párosul (GfK, 2010).

Az árra és minőségre vonatkozó fogyasztói igényeket a kereskedelem a beszállítók felé közvetíti. Az áruházláncok egyre szigorodó követelményeinek sok magyarországi termelő nem tud eleget tenni, ezért kiszorul ebből az értékesítési csatornából. Az áruházláncokban megszokott minőségi követelményeket a fogyasztók ma már más értékesítési csatornákon is elvárják. Ezért az áruvá készítés, a marketingeszközök alkalmazása megkerülhetetlen, azonban ezek olyan költségeket rónak az egyes termelőkre, amelyeket a kisebbek nem tudnak vállalni. A beszerzési oldalon, a beszállítókkal szemben a koncentrációt tovább növelik azok a beszerzési társulások, amelyeket az élelmiszer-kiskereskedelmi vállalatok horizontális stratégiai partnerekként alakítottak meg. A modern kiskereskedők a termékbeszerzést sok esetben regionális szinten szervezik meg, ezért a hozzájuk történő beszállítás tekintetében a hazai termelőknek a külföldi termelők is konkurenciát jelentenek. E társulások működtetésével a résztvevők összehangolják keresletüket, így alkupozíciójuk tovább javul a beszállítókkal szemben. Az erőfölényük érvényesítésével a beszerzési árakat alacsonyan tudják tartani, valamint a marketing és a logisztika összehangolása is jelentős költségcsökkenést biztosít számukra. Így az Európai Unió többi tagállamához hasonlóan Magyarországra is jellemzőek az alacsony termelői felvásárlási árak, ami komoly versenyképességi kihívást jelent. Magyarországon a termelői árak általában alulmaradnak a korábban csatlakozott tagországokétól.

A zöldség- és gyümölcskereskedelem még mindig jelentős szereplői a nagybani piacok, amelyek a hazánkban megtermelt termékek közel egyharmadát, az import zöldség-gyümölcs forgalom mintegy 60-70 %-át közvetítik. Bár a multinacionális kereskedelmi láncok hazai működése miatt szerepük változóban van, de azon kistermelők számára fontos piacot jelentenek, akik sem a kiskereskedelem, sem a feldolgozóipar beszállítói elvárásait nem tudják teljesíteni. Szakértői becslések szerint az itt zajló zöldség-gyümölcs termékforgalom közel 40 %-a feketén cserél gazdát, amely súlyos problémát jelent az ágazat és a központi költségvetés számára.

A zöldség-gyümölcs termelői csoportok és a szervezethez magasabb fokán álló termelői szervezetek (TÉSZ-ek) feladata a termelés és értékesítés szervezése, a termelői érdekek

képvisellete, az együttes fellépés kereteinek biztosítása és a stabil termelői jövedelmezőség elősegítése. A TЭСZ-eket megalakító termelők termékeiket közösen viszik piacra, így versenyképesekké válnak, csökken hátrányuk a nagy volumenben termelő és vásárló szereplőkkel szemben.

Elsődleges ágazati prioritás a TЭСZ-ek megerősítése, hiszen rajtuk keresztül növelhető az ágazat technikai és technológiai színvonala, elősegíthető a friss piacok elérése és könnyebben megoldható a feldolgozóipar ellátása megfelelő minőségű és mennyiségű hazai alapanyaggal.

Magyarországon jelenleg 79 TЭСZ működik, amelyek összforgalma a teljes ágazati kibocsátás 18%-át adja. E szervezetek továbbszerveződve, kereskedelmi együttműködésekkel másod- és harmadszintű szervezeteket képesek létrehozni és ezzel növelhetik az árukínálat koncentrációját.

A rendszerváltást követően a hazai élelmiszeripar jelentős változásokon esett át. Sajnos az elmúlt években komoly visszaesés tapasztalható ebben a szegmensben, így az iparág vállalatai egyre kevesebb alapanyagot képesek felvásárolni, amely csökkenő keresletet jelent a termelők számára.

A feldolgozóipar még mindig a zöldség-gyümölcs termelés közel felét vásárolja fel. A feldolgozóipar nehézségeinek egyik fő oka, hogy az üzemek korszerűtlenné váltak, részben vagy egészben meg is szűntek. A magas költséggel előállított félkész- és késztermékek egy része így piacot veszített, a feldolgozó kapacitás csökkenése maga után vonta az alapanyagok termelésének csökkenését, néhány termékre szűkült a feldolgozóipar termékköre (csemegekukorica, zöldborsó, zöldbab, ipari paradicsom, meggy, alma).

További veszélyt jelent, ha az árban való versenyképesség és a megfelelően kialakított termékválaszték hiánya miatt a feldolgozóipar számára a legelőnyösebb megoldást a félkész termékek, vagy akár az alapanyagok külföldről történő beszerzését választja, ahogy az már egyes termékek esetében meg is történt. Ez visszahat a kertészeti termelésre is, és további volumen csökkenést okoz.

A piaci krízisek ágazati hatásai

Az elavult, kiöregedett ültetvények, és a tervszerűtlen termelés eredményeként évjárattól függően ingadozó termésátlagok alakulnak ki. Így a kínálati években egyszerre kerül piacra nagy mennyiségű, olcsó árutömeg. A nem megfelelő termesztéstechnológia és a geotermikus energiában rejlő kihasználatlan versenyelőnyünk okán az országos termésátlag még mindig alacsony, ezért az európai versenytársak magasabb termésátlagaival és adott esetben korábbi érésidőszakával nem tudunk versenyezni. Ez évről-évre visszatérő importnyomást eredményez. A túl korai szezonkezdetet a korai szedések rossz minősége is súlyosbítja. Gyakorta jelentkezik nagy mennyiségű összeérések, amit nehéz levezetni a piacon. A nagyobb mennyiségű hidegfóliás és szabadföldi áru piacra kerülésekor árzuhanás figyelhető meg.

A feldolgozóipari termékek esetében az erős feldolgozóipari/kereskedelmi kitettség a jellemző. Hosszú távú szerződések hiánya miatt erősen manipulatív a piac, amit sok

esetben félrevezető adatok kommunikálása súlyosbít. Az étkezési- és az ipari céltermelés összemosódása gyakran túlkínálatot eredményez a frisspiacon. A zöldség-gyümölcs termelés egészében az ipari feldolgozás visszaesett, a frisspiacon viszont igen nagy az exportkitettsége az árunak és az értékesíthetőség nagyban függ az európai terméstől. A legtöbb termék esetében a piac igen érzékeny, mert viszonylag rövid időszak alatt lehet az évek során kialakult mennyiségeket leszállítani. Ebben az időszakban zavarhatja értékesítésünket versenytársaink nagy mennyiségű áruval a megszokottól eltérő időpontban való megjelenése. Az ilyen esetekben időnként Magyarországra is beáramló import belföldön is okoz piaci gondot.

A tárolási termékek esetében az egész éves kínálatnak nem tudunk megfelelni, tárolókapacitások hiányában csak fél évig tudjuk ellátni a piacot. A termelés, tárolás, áruvá készítés technológiai színvonala egy-két kivételtől eltekintve nem teszi lehetővé, hogy tervezhetően stabil, magas hozamot érjünk el és megfelelő árumennyiséget tudjunk kínálni a piacon egész évben. A megváltozott piaci keresletre a hiányos posztharvest technológia okán a magyar termelés csak késve tud reagálni.

2.1.4 A zöldség-gyümölcs ágazat marketingje és megkülönböztető jelölései

Az elmúlt években a zöldség-gyümölcs ágazat hazai marketingje jelenleg a „Naponta 3x3” társadalmi célú és egyéb fogyasztásnövelő programokra, a termelési szezonhoz igazított promóciós kampányokra, szakkiállításokon való részvételre, üzletember-találkozókra, továbbá a magyar termékek népszerűsítésére alapul. 2013-ban az ágazat marketingje 100 millió Ft-os költségvetési forrásból valósul meg.

A hazai termékpromóciók közé tartoznak a termelési szezonhoz igazított, a magyar görögdinnyét, paprikát és almát népszerűsítő kampányok (áruházi kóstoltatás, óriásplakát, tv- és rádióreklám). A 2011-ben kezdődött, áruházláncok bevonásával lefolytatott promóciós kampányok hozzájárultak a belső fogyasztás növekedéséhez.

A világ egyik legnagyobb zöldség-gyümölcs szakvásáraként számon tartott Fruit Logistica kiállításon (Berlin) 2013-ban Magyarországról 12 cég vett részt a magyar közösségi standon. A hazai szakkiállítások között kiemelkedő jelentőségű Magyarország legnagyobb agrárgazdasági rendezvénye, az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás (OMÉK).

A különböző fogyasztói vásárok – mint például a Kézműves Ízek Vására – lehetőséget teremtenek arra, hogy a fogyasztók megismerjék a kiváló minőségű, biztonságos és ellenőrzött, magas hozzáadott értékű élelmiszereket, a kézműves termékeket (pl. lekvárokat, szörpöket, aszalt gyümölcsöket, gyümölcsborokat, gyümölcsleveket, pálinkákat, zöldség- és gyümölcskrémeket).

Egy termék eladhatóságát növeli, ha a mögötte lévő minőséget, egyediséget a fogyasztó igazolva látja. A hungarikumok jellemző tulajdonságaikkal, egyediségükkel itthon és külföldön is a magyarság csúcsteljesítményét reprezentálják. A Kiváló Magyar Élelmiszer védjegy azt jelzi, hogy az adott termék kiváló minőséggel bír, tulajdonságaiban kiemelkedik az áruházak polcain megtalálható áruk tömegéből. A magyar termék rendelet jelentősen hozzájárul az importnyomás csökkentéséhez. A rendeletben meghatározott termék kategóriák („magyar termék”, „hazai termék”, „hazai feldolgozású termék”) feltüntetését a VM és az új KMÉ Működési szabályzata szigorú feltételként írja elő. A garanciát jelentő hazai termékek megvásárlásával a fogyasztók a kereskedőket az

import termékek mennyiségének csökkentésére ösztönzik. A magyar gasztronómiai kultúra részét képező hagyományos és tájjellegű élelmiszerek népszerűsítését szolgálja a HÍR védjegy (Hagyományok – Ízek – Régiók Program). Az oltalom alatt álló eredetmegjelölések és földrajzi jelzések esetében a termék előállítás kizárólag a termékleírásban meghatározott területen, az ott szereplő kritériumok alapján történhet. Az e termékek esetében használható uniós szimbólum valamennyi európai fogyasztó számára egyértelművé teszi e tényt, ami előnyt jelenthet számukra a piaci versenyben. Földrajzi árujelzővel ellátott magyar zöldség-gyümölcs termékek a gönci kajszi, a hajdúsági torma, kalocsai fűszerpaprika-őrlemény, a makói vöröshagyma, a szegedi fűszerpaprika-őrlemény és a szentesi paprika. Magyarország még nem használja ki a megkülönböztető jelölésekben rejlő piaci előnyöket.

A „Magyarország legszebb konyhakertje” program, a „Vesd Bele Magad!” program és a Vöröskereszt Konyhakert Programja közvetetten segíti az ágazatot, hiszen a kertápolási hagyományok felélesztése révén növelik az egészséges, hazai élelmiszerek iránti igényt a déli gyümölcs és import termékekkel szemben.

2.1.5 A természeti erőforrások hasznosítása a zöldség-gyümölcs ágazatban

A mezőgazdasági termelés egyik legnagyobb kihívása az időjárási szélsőségekkel szembeni kitettség, ami a versenyképességünket tartósan korlátozó tényezővé vált. A mezőgazdaság és ezen belül a kertészet meghatározó tényezője a víz. A jövőben a vízfelhasználás hatékonyságának és az öntözött területek nagyságának növelését, a vízgazdálkodás javítását és a belvizek elleni védekezést kell előtérbe helyoznunk.

A fóliás és az üvegházi meleghajtatos termesztés gazdaságos fenntartását, piaci bővítésének lehetőségét – klimatikus adottságaink miatt – nagymértékben az energiaárak határozzák meg. A hagyományos energiahordozók magas árszínvonala komoly költségnövelő tényező, amely mellett jövedelmező termelés nehezen lehetséges. Kedvező földrajzi adottságaink miatt azonban a rendelkezésünkre álló biogáz- és biomassza-energia, a geotermikus termálenergia felhasználásával biztosítani lehet a kertészetek gazdaságos működését és fennmaradását. Ezek felhasználásával lehetővé válik a széndioxid kibocsátás és energiaimport-függőségünk csökkentése, és ezen keresztül az EU által ösztönzött, megújuló energiára alapuló hőenergia-termelés arányának növelése is.

Magyarország összes biomassza-készlete 350-360 millió tonnára tehető. Ebből mintegy 105-110 millió tonna elsődleges (növényi) biomassza évente újratermelődik, a gazdaság (energiaszektor, mezőgazdaság) azonban ennek elenyésző százalékát használja fel. A kedvező hazai agroökológiai adottságokra épülő és a fenntarthatósági kritériumokat (kiemelten a biológiai sokféleség és a talajminőség védelme) figyelembe vevő, energetikai célú biomassza-felhasználás hozzájárulhat a mezőgazdasági, így a kertészeti termelés fejlesztéséhez. Ehhez megfelelő technológiára van szüksége a kertészeteknek (biomassza-kazánok, kapcsolódó fűtési rendszerek, alapanyag előkészítő és raktározáshoz szükséges berendezések, stb.)

Magyarország a közvetlen geotermikus energiahasznosításban (termálkutak és hőszivattyúk) a felhasznált energia mennyiségét tekintve jelenleg a hetedik a világon,

míg 2000-ben még a harmadik helyet foglalta el. A geotermikus energia a biomassza mellett a legnagyobb arányban alkalmazott megújuló energiaforrásunk. Ezzel együtt a geotermikus energia aránya az energiamérlegben mindössze 0,29%, míg az Európai Unióban ez az arány 5,5%. Hazánkban jelenleg a kitermelt termásvíz mennyiségének csak kb. 45%-a hasznosul energetikai célokra. A meglévő kutakat – néhány korszerű létesítménytől eltekintve – alacsony hőhatékonyság mellett működtetik.

Magyarországon jelenleg 3500 hektáron folyik fóliás és üvegházi hajtott termesztés, ami 5 ezer hektár technológiai felületnek felel meg. Ennek 6-8%-ában hasznosul termálenergia. A felületek 77%-a Dél-Magyarországon, 13%-a Közép-Magyarországon van. Ebből mintegy 3 ezer hektár az állandó vázzal épített fóliaház, 100 hektár az üvegház, a többi egyéb fóliaborítás. A Magyarországon alkalmazott fóliásátrak 85%-a korszerűtlen, kis légtérű, 7,5 méteres vagy ennél kisebb vázszerűségű. A fóliatelepek átlagos mérete kicsi, 85%-ban 1 000 m² alatti, és csak az üzemek 1%-a rendelkezik egy hektárnál nagyobb felülettel. Magyarországon főleg a paprika, paradicsom, korai káposztafélék, salátafélék, korai burgonya és gyökérzöldségek, gomba és szamóca fedett termesztésében van előrelépési lehetőség.

A fóliaházak mintegy 5%-a termásvízzel fűtött, ami az elmúlt években – részben a gáz árának rohamos drágulása következtében – emelkedett. A magyarországi üvegházak 45%-a 10 évnél régebben épült. A magas beruházási költségek miatt az optimális üzemméret itt nagyobb, mint a fóliás termesztésben. A fűtés az üvegházak háromnegyedében termásvíz-energiával történik.

2.1.6 A zöldség-gyümölcs ágazat humánerő ellátottsága

A Vidékfejlesztési Program tervezetében rögzítettek szerint: 2010-ben 1 143 500 fő dolgozott a mezőgazdaságban (teljes munkaidő egyenértékben kifejezve 402 970 fő). A gazdaságok vezetőinek életkora hazánkban is illeszkedik az uniós átlaghoz. Lényegesen alacsonyabb azonban közöttük a képesítéssel rendelkezők aránya, az uniós átlag mintegy fele az összes és egyharmada a 35 évnél fiatalabbaknál.

A 2010-re vonatkozó az 1 hektáron felhasznált éves munkaerő egységet (ÉME) vizsgálva megállapítható, hogy a hajtatos kertészeti gazdaságokban a legmagasabb a munkaerő felhasználás (1,2 ÉME/ha).

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) által vizsgált részmunkaidős kisgazdaságok átlagában a felhasznált saját munka 500-800 óra között változott hektáronként, például szabadföldi paradicsom 350-500, szabadföldi paprika 500-800, fűszerpaprika 600-700, vöröshagyma 400, uborka 800- 1000, alma 350-500, őszibarack 700-800 óra/hektár, de a különösen kézimunka-igényes növényeknél – zöldség-hajtás, málna, gyógynövény-termesztés, stb. – 6-7 ezer óra/ha is lehet. A kertészeti ágazatok becsült kézimunkanap-igénye 49 millió nap/év, figyelembe véve a termesztés, tárolás, áruvá készítés teljes kézimunkanap-igényét. (AKI, 2009)

Hat hónappal és havi 22 munkanappal számolva a kertészet mintegy 340 ezer főnek biztosít fél éven keresztül munkalehetőséget a segítő családtagokkal együtt. Jellemzően azokban a régiókban nyújt munkalehetőséget, bevételt és segíti a helyben maradást, ahol különben is magas a munkanélküliség, pl. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ahol

18,4%-os, vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 17,8%-os volt a munkanélküliségi ráta 2011-ben (KSH). A magas munkanélküliséggel küzdő megyék ugyanakkor jelentős gyümölcsstermelési potenciállal rendelkeznek, 2011-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megye az összes gyümölcsstermelés 10%-át, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a 20%-át koncentráta.

Az országosan magas munkanélküliség ellenére problémát jelent a kertészeti termesztés magas kézimunka-szükségletének (növényápolási munkák, betakarítás) biztosítása. Az elmúlt években a fizikai munka általános társadalmi megbecsültségének hiánya, az alkalmazható potenciális munkaerő fizikai és mentális állapota, az idény- és alkalmi munkavállaláshoz kapcsolódó adminisztrációs terhek, a szociális segélyezés munkavállalást visszatartó ereje egyre kedvezőtlenebb helyzetet teremtett, amit a változó szabályozás és a START munkaprogram csak lassan és részben tud orvosolni. A problémák megoldását segítette az egyszerűsített foglalkoztatás szabályainak 2011. és 2012. évi módosítása. Általánosságban elmondható, hogy a termelők számára nehézséget jelent megfelelő számú mezőgazdasági munkást találni, amelyet tovább súlyosbít az a tény is, hogy a közmunkavállalásból fakadó kötelezettségek teljesítése akadályozhatja az érintettek idénymunka-vállalási lehetőségeit.

A termelésben a kézimunkaigény a növény biológiájához igazodva időben és mennyiségben eltérő módon jelentkezik. A kertészeti tevékenység 25-30%-ban 10-11 hónapos, további 65-70%-ban 4-8 hónap foglalkoztatást jelent a kis- és középvállalkozásoknál (AKI). Továbbá egyes termesztési módok, technológiák is nagyban eltérnek (pl. zöldség-hajtás, szabadföldi zöldség-, gyümölcs- és gombatermesztés). Ezért a kertészetben a kézimunka-igényes növényfajoknál kevés állandó és időnként sok alkalmi munkaerőt foglalkoztatnak a vállalkozások.

A felső- és középfokú képzésből kikerülők létszámstruktúrája ma jelentős mértékben eltér a munkaerőpiac igényeitől, és a különbségek a jövőben még csak erősödni fognak. A legátfogóbb szerkezeti feszültség a mezőgazdaságban a foglalkozások jelentős körében a szakmunkások hiánya. A képzéssel összefüggő kérdések megoldására lehetőséget teremt az a tény, hogy 2013. augusztus 1-jétől 43 agrár-szakképző intézmény került a Vidékfejlesztési Minisztérium fenntartásába a már meglévő 17 mellé.

A termelés fejlesztése nem csupán a szakmunkások nagyobb arányát igényli, hanem az ahhoz szükséges szakmai ismeretanyag is változik, bővül. A piacon való tájékozódás, kapcsolatteremtés jelentőségének növekedésével elengedhetetlenné válik a számítógéphasználat, az internet segítségével való tájékozódás és kapcsolatépítés képessége, amelyekhez segítséget nyújt a gazdáknak a 2012-ben elindult Gazdanet program, és egyre fontosabb az idegen nyelvek használata is.

2.1.7 A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztésre közvetlenül ható pénzügyi folyamatai

Az ágazat pénzügyi helyzetét az *adópolitika*, a *hitelfinanszírozás* és a *támogatások* határozzák meg. A támogatások gazdasági hatékonyságára hosszú távon befolyással vannak mind az adópolitikai döntések, mind a hitelfinanszírozás által nyújtott lehetőségek. A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében történő

fejlesztési eszközei várható hatásainak vizsgálata során ezért elengedhetetlen az adórendszer és a hitelfinanszírozás reális lehetőségeinek szem előtt tartása, továbbá annak vizsgálata, hogy a fejlesztési eszközök tervezése során egyes szükséges változtatások (mint pl. ÁFA-kulcsok mérséklése) hogyan befolyásolják a támogatással elérni kívánt célok érvényesülését és magvalósítását, valamint milyen hatással lehetnek egyéb ágazati gazdasági kérdésekre.

A magyar mezőgazdaság sikeres működését és fejlődését meghatározza az ország mindenkori közteherviselési politikája. Mivel az ágazat jövedelemtermelő képessége kisebb más nemzetgazdasági ágazatokénál (ipar, szolgáltatás), így az adórendszer elvonásai érzékenyebben érintik az agrárvállalkozások működési és fejlesztési döntéseit. E tényezők kedvezőtlen hatása leginkább a rossz adómorálban („adóelkerülés”) nyilvánul meg. További probléma az ágazat számára, hogy az ágazati szereplők adóterhelése nem egységes, ami az elérhető adókedvezmények nem megfelelő szerkezetére vezethető vissza.

Az őstermelők bevételhez viszonyított jövedelme az elmúlt 10 évben folyamatosan – összességében 25%-kal – csökkent, mára csak a bevétel 3%-át mutatják ki jövedelemként, ellentétben az egyéni vállalkozókkal, akiknek bevétel-jövedelem aránya megduplázódott és eléri a 7%-ot, tehát kétszer olyan eredményesen termelnek. A gazdák 42%-a a bevétel után nem mutat ki semmilyen jövedelmet, így adót még jelképesen sem fizet.

Becslések szerint a magyar zöldség-gyümölcs termékek közel 35-40%-a a szürke- és feketegazdaság csatornáin keresztül jut el a fogyasztóhoz, ami nemcsak jelentős adóbevétel kiesést jelent az állam számára, hanem nagymértékben rontja az egyébként legalisan működő, magas minőségi szinten termelő, munkahelyteremtő- és megtartó agrárvállalkozások versenyképességét. Az elmúlt évek tapasztalatai azt igazolják, hogy a magyar mezőgazdaságban a feketekereskedelem és az őstermelői forma szorosan összefonódik.

A magyar adó- és járulékfizetési szabályok és kategóriák, valamint a jogszabályi ellentmondások gátolják az ágazat és ezen belül a TÉSZ-ek fejlődését, mert ellenérdekeltté teszik a termelőket a TÉSZ-eken keresztül történő forgalmazásban. Adott esetben számla nélkül értékesítve, rövidtávon akár alacsonyabb árral is jobban járnak, mint legalisan a TÉSZ-en keresztül értékesítve. Ezzel a termelő mesterséges piaci konkurenciát teremt a TÉSZ-eknek, így azok működésének hatékonysága csökken.

Magyarországon az agrárhitelezés intézményes hálózatát pénzügyi oldalról a kereskedelmi bankok, takarékszövetkezetek, faktortársaságok és lízingscégek, valamint garanciaszervezetek alkotják. Nemzetgazdasági szinten a hitelezési aktivitást tekintve mind a hosszú, mind pedig a rövid lejáratú hiteleknél jelentős mérséklődés tapasztalható 2008 óta, amelyet a bankok kockázatkerülő magatartása, a beruházási szándék mérséklődése, és az aggregált kereslet visszaesése magyaráz. A rövid és hosszú lejáratú hitelek aránya 2012 közepére 20 százalékponttal mérséklődött. Az elmúlt négy évben a rövid lejáratú hitelek állománya esett vissza leginkább, 2012-ben a 2008. évinek mindössze 80%-át érte el. A rövid lejáratú hitelek szerepét a szállítói finanszírozás vette át, a beruházási hitelek tekintetében a kezdeti visszaesést követően ismét emelkedés tapasztalható. A rövid lejáratú forgóeszközhitelek kamatai általában magasak és

hátrányuk, hogy a hitelösszeg jóváhagyásához fedezetet kell biztosítani. Az agrárvállalkozások beruházási hiteleinél probléma, hogy a fejlesztés tárgyát képező vagyontárgy a hitelintézeteknek gyakran nem nyújt elegendő fedezetet.

A Magyar Fejlesztési Bank által refinanszírozott támogatott hitel konstrukciók enyhíthetik a magas kamatterheket, csökkenthetik egyes mezőgazdasági ágazatok forrásigényét. Ezek a hitelprogramok jelentős szerepet játszottak abban is, hogy a mezőgazdaság hitelei nem estek vissza olyan drasztikusan, mint a nemzetgazdasági átlag.

A mezőgazdasági vállalkozások esetében általánosan igaz, a zöldség-gyümölcs szektorban pedig különösen, hogy a támogatásoknak mind nagyobb szerepe van a vállalkozások finanszírozásában, stabil működésében, a hitelképesség fenntartásában. A zöldség-gyümölcs ágazat jelenleg is számos jogcímen vehet igénybe mind jövedelemplótló, mind pedig fejlesztési típusú támogatásokat. Ezek együttes összege éves szinten elérte a mintegy 35 milliárd forintot, amelyből az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból nyújtott támogatások összege 2012-ben mintegy 4 milliárd forint volt.

A 2014-től kezdődő uniós költségvetési időszakban a zöldség-gyümölcs szektor támogatásai várhatóan egyes jogcímek esetében csekélyebb összegűek lehetnek, azonban összességében nem csökkennek. Továbbra is jelentős összegben állnak majd rendelkezésre fejlesztési és közvetlen támogatások, bár még a konkrét pillérek és támogatási programokra jutó összegek nincsenek részletezve.

2.2 A 2007-2013-as programozási időszak fejlesztési eredményei

2.2.1 A zöldség-gyümölcs ágazat korszerűsítése révén megvalósult beruházások vizsgálata.

A zöldség-gyümölcs ágazat korszerűsítése révén megvalósult beruházások vizsgálata esetében a vizsgálat alapját:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez nyújtandó támogatás igényléséről *szóló 26/2008. (III. 7.) FVM rendelet* (a továbbiakban: kertészeti gép 1. jogcím),
- a *kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez a 2013. évben nyújtandó támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 62/2013. (VII. 24.) VM rendelet* (a továbbiakban: kertészeti gép 2. jogcím)
- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a kertészet korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről *szóló 25/2008. (III. 7.) FVM rendelet* (*támogatási kérelem benyújtási időszakok: 2008. április 1. és 2008. május 30., valamint 2009. december 1. és 2010. január 15. között* a továbbiakban: Kertészet korszerűsítése 1. és 2. jogcím),
- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a kertészet korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről *szóló 103/2011. (XI. 8.) VM rendelet* (*támogatási kérelem benyújtási időszakok: 2012. január 1. és 2012. január 31. között* a továbbiakban: kertészet korszerűsítése 3. jogcím)

biztosítja.

2008. évtől kezdődően 2013. évig folyamatosan, minden évben rendelkezésre állt olyan kertészeti jogcím alapján igényelhető fejlesztési támogatás, amely alapján a kertészeti

ágazat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból vissza nem térítendő támogatáshoz jutott.

Jogcímenkénti kötelezettségvállalási összegek:

Jogcím	Támogatási kérelem (db)	Elszámolni kívánt kiadás (e Ft)	Támogatási igény (e Ft)	Kötelezettségvállalás teljes összege (e Ft)
Kertészeti gép 1.	3 038	42 928 178	14 139 113	10 364 263
Kertészet korszerűsítése 1.	303	61 635 160	24 492 117	11 904 210
Kertészet korszerűsítése 2.	282	69 426 142	30 226 398	10 249 353
Kertészet korszerűsítése 3.	193	14 825 953	6 234 600	1 748 079
Kertészeti gép 2. (kötelezettségvállalás folyamatban)	3 472	76 347 316	26 721 561	19 046 629
Összesen	7 288	265 162 749	101 813 789	53 312 534

A támogatások céljaként került megfogalmazásra hogy a kertészeti ágazat technológiai színvonalának javuljon környezetbarát (energiatakarékos) gépek és technológiai berendezések beszerzése révén valamint a termelőtevékenység folytatásához és a megtermelt áru tárolásához szükséges épületállomány korszerűsítése történjen meg, korszerű technológiák alkalmazásával a gazdálkodás összteljesítményének javítása érdekében.

A támogatások alapvetően két fő fejlesztési irány – építéssel járó és építéssel nem járó - fejlesztési beruházások csoportjába sorolható be.

Az építéssel járó fejlesztési beruházások esetén a beruházások 3 célterületre kerültek besorolásra:

- a kertészeti termelő tevékenységet szolgáló létesítmények építésére, korszerűsítésére és a hozzá kapcsolódó, telepen belüli infrastrukturális beruházások megvalósítására (1. célterület),
- a kertészeti ágazatot szolgáló új tároló, manipuláló létesítmények építésére és a hozzá kapcsolódó, telepen belüli infrastrukturális beruházások megvalósítására (2. célterület),
- az a) és b) pontban meghatározott kertészeti létesítmények energiaellátását biztosító beruházások megvalósítására (3. célterület).

Az építéssel nem járó beruházások alapvetően gépek, technológiai berendezések beszerzésére irányult.

A támogatási intenzitások a jogcímek esetében eltérő mértékben kerültek meghatározásra. Kizárólag gépbeszerzést tartalmazó jogcímek esetében a támogatási

intenzitás egységesen a jóváhagyott elszámolható kiadások 35%-aként került meghatározásra.

Azon jogcímek esetében ahol építési és építéssel járó beruházások és is támogathatóak ott a támogatási intenzitás meghatározása a jóváhagyott elszámolható kiadások és célterületek alapján az alábbiak szerint alakult:

A támogatás mértéke:

- a) az 1. és 3. célterület esetén a beruházás összes elszámolható kiadásának 40%-a;
- b) a 2. célterület esetén a beruházás összes elszámolható kiadásának
 - ba) 40%-a, ha az ügyfél a 3. § (1) bekezdés b) és c) pontjai szerinti ügyfél,
 - bb) 35%-a, ha az ügyfél a 3. § (1) bekezdés a) pontja szerinti ügyfél;
- c) az 1. és 3. célterület esetén a beruházás összes elszámolható kiadásának 50%-a, ha
 - ca) az ügyfél fiatal mezőgazdasági termelő, vagy
 - cb) a beruházás kedvezőtlen adottságú vagy NATURA 2000 területen valósul meg;
- d) a 2. célterület esetén – ha a beruházás kedvezőtlen adottságú vagy NATURA 2000 területen valósul meg – a beruházás összes elszámolható kiadásának
 - da) 50%-a, ha az ügyfél a 3. § (1) bekezdés b) és c) pontjai szerinti ügyfél,
 - db) 45%-a, ha az ügyfél a 3. § (1) bekezdés a) pontja szerinti ügyfél,
 - dc) 55%-a, ha a 3. § (1) bekezdés a) pontja szerinti ügyfél fiatal mezőgazdasági termelő;
- e) az 1. és 3. célterület esetén a beruházás összes elszámolható kiadásának 60%-a, ha
 - ea) az ügyfél fiatal mezőgazdasági termelő, és
 - eb) a beruházás kedvezőtlen adottságú vagy NATURA 2000 területen valósul meg;
- f) a 2. célterület esetén, a beruházás összes elszámolható kiadásának 45%-a, ha a 3. § (1) bekezdés a) pontja szerinti ügyfél fiatal mezőgazdasági termelő.

A kertészeti jogcímek meghatározzák a támogatásra jogosultak körét.

Támogatás igénybevételére jogosult

- az a mezőgazdasági termelő, aki a gazdasági tevékenységek statisztikai osztályozása NACE Rev. 2. rendszerének létrehozásáról és a 3037/90/EGK tanácsi rendelet, valamint egyes meghatározott statisztikai területekre vonatkozó EK-rendeletek módosításáról szóló, 2006. december 20-i 1893/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet I. Melléklete szerinti – az adózás rendjéről szóló törvény alapján az állami adóhatósághoz bejelentett – 01.1–01.3. és 01.5. alágazatba tartozó tevékenységek valamelyikét végzi;
- zöldség-gyümölcs termelői csoport, termelői szervezet vagy azok leányvállalata;
- a kertészeti és a burgonya ágazatban működő termelői csoport

Az ügyfél mezőgazdasági üzeme méretének meg kell haladnia a 4 európai méretegységet (EUME). Ez a szabály nem vonatkozik az TÉSZ/TCs és az induló vállalkozás ügyfélre.

Üzemméret arányok a kertészet korszerűsítése jogcímre benyújtott támogatási kérelmek esetében:

A Vhr. szerint meghatározott, induló vállalkozásnak minősülő, támogatási kérelmet benyújtott ügyfelek üzemméret kategóriái (156 induló vállalkozásként kérelmező esetében).

0 - 4 EUME (támogatási jogosultsági feltétel a 4 EUME méretegységet meghaladó mezőgazdasági üzemméret):	67,3%
5 - 100 EUME:	26,3%
100 EUME felett:	6,4%

A Vhr. szerint meghatározott, nem induló vállalkozásnak minősülő, támogatási kérelmet benyújtott ügyfelek üzemméret kategóriái.

5 - 100 EUME:	74,2 %
101 - 200 EUME:	8 %
201 - 300 EUME:	2,8 %
301 - 400EUME:	7,8 %
401 - 1 000 EUME:	3,7%
1 000 EUME felett:	3,5%

A jogcímrendeletben meghatározott 4 EUME méretegységű üzemméret elérése kertészeti tevékenységgel:

Év	EKB által közzétett, a támogatási kérelem benyújtás évének január 1-jén érvényes hivatalos középárfolyam	Egy EUME SFH alapon számított értéke (EURO)	1 EUME SFH alapon számított értéke	4 EUME méretegységhez (Ft)
2008.	253,73	1200,00	304 476	1 217 904,00
2009.	266,70	1200,00	320 040	1 280 160,00
2011.	277,95	1200,00	333 540	1 334 160,00

A fentiek alapján a 4 EUME méretegységet meghaladó üzemméretet az alábbiak szerint lehetett elérni a jellegzetes kertészeti kultúrákban:

- D15 (Friss zöldségfélék, dinnye, szamóca - járható takarás (üvegház, fóliasátor) alatt) 1 250 m² alapterületű fólia vagy üvegházzal teljesíthető.
- D14A (Friss zöldségfélék, dinnye, szamóca - szabadföldi és alacsony takarás alatt, szántóföldi vetésforgóban) és D14B (Friss zöldségfélék, dinnye, szamóca - szabadföldi és alacsony takarás alatt, kertészeti vetésforgóban) 2,1 - 2,5 ha területű növény kultúrával teljesíthető.
- D17 (Virágok - járható takarás (üvegház, fóliasátor) alatt) egy 670 m² alapterületű fólia vagy üvegházzal teljesíthető.
- G01A (Gyümölcsültetvények, mérsékelt égövi friss) 2,2 ha területű ültetvényel teljesíthető.

- I02 (Gomba) 85 m² termesztő felülettel teljesíthető.
- G07 (Járható takarás (üvegház, fóliasátor) alatti ültetvények) 1 320 m² területű ültetvényvel teljesíthető.

A támogatható tevékenységek száma a kertészet korszerűsítése jogcímek esetében támogatási körönként közel 100.

A kertészet korszerűsítése jogcím esetében az alábbi igényelt, támogatással megvalósítandó területméret adatok mutathatóak ki. Az alábbi kimutatás kizárólag a támogatási kérelemben benyújtott, az egyes technológiákra vonatkozóan az ügyfél által megadott alapján készült. A „*Megvalósult, vagy feltételezhetően megvalósuló beruházások méretei*” oszlopban feltüntetett adatok nem kezelhetőek tényadatként tekintettel arra, hogy a támogatott beruházások megvalósítására rendelkezésre álló 3 éves határidő folyamatosan jár le, tényleges adatok csak a beruházások megvalósulása után adható meg. A jelenleg már megvalósult beruházások vizsgálata alapján megállapítható, hogy a „*Megvalósulási arány (%)*” oszlopban feltüntetett %-os adatok tükrözik a jelenleg megvalósított beruházások méreteinek az igényelt méretekhez való arányát.

Kertészet korszerűsítése adatok támogatási kérelmek alapján.			
1. célterület, tevékenység szerint	Fejlesztés igényelt mértéke (m²/m³ vagy tonna)	Megvalósult, vagy feltételezhetően megvalósuló beruházások méretei	Megvalósulási arány (%)
Új gombatermesztő házak építése	56 761 m ²	25 992 m ²	45,8
Gombatermesztő ház átalakítás, rekonstrukció	27 898 m ²	6 433 m ²	23,1
Új, gombakomposzt előállítására alkalmas komposztüzem létesítése	5 231 m ²	656 m ²	12,5
Meglévő gombakomposzt előállító üzem bővítése, korszerűsítése	5 352 m ²	2260 m ²	42,2
Új, fólia borítású növényházak (fóliaházak) építése	1 322 457 m ²	345 695 m ²	26,1
Új, fólia borítású növényházakhoz kapcsolódó szociális helység	2 634 m ²	556 m ²	21,1
Új üvegborítású növényházak	676 498 m ²	253 416 m ²	37,5

(üvegházak) építése			
Új üvegházborítású növényházakhoz kapcsolódó szociális épület	3 194 m ²	1 756 m ²	55,0
Új üvegházborítású növényházakhoz kapcsolódó manipuláló tér	3 989 m ²	1 361 m ²	34,1
Meglévő fólia-, vagy üvegházborítású növényházak technológiai korszerűsítése	1 295 870 m ²	740 080 m ²	57,1
1. célterülethez kapcsolódó infrastrukturális beruházás (telepi út, térburkolat)	58 434 m ²	3 611 m ²	6,2
2. célterület, tevékenység szerint			
Új burgonya tárházak építése	168 929 tonna	108 369 tonna	64,2
Burgonya kiszerező komplex üzem építése	6 289 m ²	3 400 m ²	54,1
Új hűtőház építés	406 691 m ³	219 875 m ³	54,1
Hűtőházi rekonstrukció, felújítás	81 294 m ³	29 838 m ³	36,7
Temperált levegőjű manipuláló tér, terem, közlekedők, egyéb raktárak	260 964 m ³	115 015 m ³	44,1
2. célterülethez kapcsolódó infrastrukturális beruházás (telepi út, térburkolat)	60 950 m ²	19 258 m ²	31,6
3. célterület, tevékenység szerint			
a Gépkatalógusban a 5141., 6213., 6224. gépváltozathoz	nem értelmezhető		

tartozó gépek, berendezések beszerzése			
Termálkútfúrás és a meglévő termálkút fennmaradását biztosító beruházások	nem értelmezhető		
A hőenergia-előállításához szükséges tartozékok, szerelvények beszerzése	nem értelmezhető		

A 3. célterületre irányuló támogatási kérelmek közül 46 ügyfél igényelt termálkút fúrásra, vagy a meglévő termálkút fennmaradását biztosító beruházásra támogatást. 21 ügyfél megvalósította, vagy várhatóan megvalósítja a termálkút beruházást.

A fenti adatok a támogatási kérelmekben megadott adatok alapján készültek. A tényleges megvalósulás a tervezett adatokhoz képest negatív irányban eltérnek tekintettel arra, hogy nem minden esetben valósult meg a műveletet alkotó összes, támogatott tevékenység.

A fenti adatok alapján megállapítható, hogy a kertészet korszerűsítése jogcím esetében a tervezett beruházások megvalósulási aránya alacsony. A legnagyobb igény az 1. célterületen megvalósuló új fólia- és üvegház építésére, valamint a már meglévő fólia- és üvegházak korszerűsítésének támogatására jelentkezett. Ezekben a vélelmezhetően a kertészeti ágazat számára kiemelt jelentőségű beruházások esetében is azonban a megvalósulási arány az új építésű termesztő berendezések esetén 40 % alatt, a meglévő termesztő létesítmények rekonstrukciója esetén 60% alatt van.

Az alacsony megvalósítási arány több okkal magyarázható.

730 vizsgált ügyfélből:

- 91 ügyfél a támogatási kérelmét visszavonta vagy lemondott.
- 279 ügyfél támogatási kérelme különböző okokból elutasításra került (legnagyobb arányban a kertészet 1 és 3. jogcímében)
- 30 ügyfél kizárásra, vagy a támogatási jogosultsága megszüntetésre került.

A kertészet korszerűsítése 1. jogcímben a 23/2007. (IV. 17.) FVM rendelet alapján a támogatási határozattal jóváhagyott elszámolható kiadások legalább 50 %-át teljesíteni kellett. A teljes (100%) teljesítés nem minden esetben valósult meg. Az esetek nagy részében ismeretlen, de vélelmezhetően anyagi, finanszírozási okok miatt bizonyos támogatott tevékenységeket (egy ügyfél több támogatott tevékenységgel is rendelkezhet) az ügyfél nem valósított meg.

A beruházások megvalósítása során elvégzett ellenőrzések sok esetben kiadási tétel szintű, továbbá támogatott tevékenység szintű eltéréseket mutatnak ki. Több esetben a megvalósított beruházás nem felel meg az eredetileg tervezett, támogatott beruházásnak.

a) Kertészeti gépbeszerzés intézkedés vizsgálata

A kertészeti gépbeszerzés 2. jogcímmel támogatási kérelmet kizárólag elektronikus úton, ügyfélkapun keresztül 2013. augusztus 15-én 8 órától 2013. október 18-án 18 óráig lehetett benyújtani.

A támogatás keretösszege 24 milliárd forint, amelyből a jóváhagyott támogatási igény függvényében a mindenkori keretösszeg legalább 33%-a (7,92 Mrd Ft) kis értékű gépbeszerzésekre fordítandó.

A támogatás mértéke a támogatási kérelem alapján jóváhagyott összes elszámolható kiadás 35%-a.

Benyújtott támogatási kérelem adatok

Kisértékű gépbeszerzés		Nagyértékű gépbeszerzés		Összes kérelem (db)	Összes kalkulált támogatás összege Ft
kérelem (db)	Kalkulált támogatás összege Ft	kérelem (db)	Kalkulált támogatás összege Ft		
2245	7 211 552 671	759	15 704 640 873	3004	22 916 193 544

Benyújtott támogatási kérelmek megyei bontásban

Megye	Beérkezett		Összesen	Arány (beérkezett összes kérelem %-ában)
	Kis értékű gépbeszerzés	Nagy értékű gépbeszerzés		
Szabolcs-Szatmár-Bereg	700	132	832	27,70
Bács-Kiskun	363	96	459	15,28
Hajdú-Bihar	169	85	254	8,46
Főváros és Pest	154	69	223	7,42
Borsod-Abaúj-Zemplén	126	42	168	5,59
Csongrád	115	50	165	5,49
Heves	128	30	158	5,26
Békés	56	45	101	3,36
Tolna	67	27	94	3,13
Győr-Moson-Sopron	61	31	92	3,06

Jász-Nagykun-Szolnok	51	38	89	2,96
Fejér	62	18	80	2,66
Baranya	45	30	75	2,50
Somogy	38	22	60	2,00
Vas	26	14	40	1,33
Veszprém	35	5	40	1,33
Zala	22	13	35	1,17
Nógrád	17	5	22	0,73
Komárom-Esztergom	10	7	17	0,57
Összesen	2245	759	3004	100

Az adatok alapján megállapítható, hogy a legnagyobb igény mindkét jogcím esetében az erőgépek beszerzése iránt jelentkezett.

A kertészeti gép 2 jogcím esetében a jogcímrendeletben foglalt előírások alapján jól érzékelhető, hogy ez a jogcím már kifejezetten a kertészeti termelők fejlesztéseit volt hivatott támogatni, tekintettel arra, hogy jogosultsági feltételként 4 EUME-t meghaladó kertészeti üzemméret került meghatározásra, illetve a jogcímre lezárt gépkatalógus is speciális kertészeti gépeket tartalmazott.

A jogcím végrehajtásának ideje – a támogatási kérelmek feldolgozása tekintetében - jelentősen lerövidült.

b) A kertészeti ültetvények korszerűsítése, telepítése, az ültetvénykorszerűsítés, a gyümölcs és kertészeti ültetvények korszerűsítése, telepítése intézkedések vizsgálata

A 2007-13-as programozási időszakban a mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítására irányuló célkitűzés megvalósítása érdekében szükséges az emberi erőforrás, a fizikai erőforrás és a mezőgazdasági termelés minőségének javítását és korszerűsítését célzó egyértelmű fejlesztési stratégiák kialakítása. A gazdaságoknak nyújtott közösségi beruházási támogatás célja a mezőgazdasági üzemek korszerűsítésével azok gazdasági teljesítményének növelése a termelési tényezők jobb felhasználása révén, beleértve a minőséget, az ökológiai termékeket és a gazdaságon belüli és kívüli diverzifikációt is — ideértve a nem élelmiszer-termelő ágazatokat és az energianövényeket is — célzó új technológiák és innováció bevezetését. múlt időbe

A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése jogcím szerinti támogatásban azok a tárgyi és/vagy nem tárgyi beruházások részesültek, amelyek:

- a) javítják a mezőgazdasági üzem összeteljesítményét;és
- b) betartják az érintett beruházásra vonatkozó közösségi előírásokat.

2012-ben a gyümölcs ültetvénykorszerűsítés- és telepítésre benyújtott kérelmek száma 155 db, csaknem 940 hektár igényelt területre. Az igényelt terület csaknem felét az alma és a cseresznye hasznosítás tette ki.

Gyümölcs ültetvény korszerűsítés és telepítés jogcímenként igényelt támogatások adatai 2012		
Hasznosítás megnevezése	ÚJ Kérelemszám (db)	Igényelt terület (ha)
Alma	51	256,86
Körte	10	34,22
Őszibarack	2	8,98
Sárgabarack	9	43,4
Vegyes gyümölcs	1	0,33
Meggy	10	75,4
Cseresznye	27	193,25
Málna	3	7,99
Termesztett bodza	8	68,31
Piros ribiszke	1	29,16
Piszke	1	2,31
Földieper	6	25,53
Szilva	14	97,11
Egyéb szőlőültetvény	2	9,24
Dió	5	33,66
Mogyoró	3	36,66
Szelídgesztenye	1	13,6
Borszőlő	1	3,92
Összesen	155	939,93

Forrás: MVH

c) Támogatási és kifizetési kérelmekre vonatkozó tapasztalatok

1. Megfontolandó, hogy az adott fejlesztési területen belül megvalósítandó intézkedések esetében a támogatások részletes feltételeit meghatározó jogszabályok bizonyos alaptételekben, illetve formailag is egységesítésre kerüljenek. Ennek végrehajtási szempontból azért is van jelentősége, mert a jogcímenként lényegében azonos ügyfélkörrel érintettek (kertészeti termelők), így az egységes értelmezés jelentősen könnyíthetné a támogatás feltételeinek teljesítésében.
2. Javasolt az 5 éves szakmai gyakorlat igazolásának saját adatbázis alapján történő ellenőrzését lehetővé tenni a rendeletben felsoroltak mellett, továbbá egyéb lehetőségek felvétele.
3. Ültetvénykorszerűsítés jogcím esetében átgondolást igényel a feltételként támasztott ültetvény kivágás mértéke.
4. Átgondolást igényel a szaporítóanyag rendelkezésre állására vonatkozó feltétel is.
5. Átgondolást igényel a korszerű öntözési módok eléréséhez szükséges vízjogi engedélyek beszerzésének feltételként történő meghatározása, amely az

eljárások elhúzódnak miatt akadályát képezte a támogatási kérelem benyújtásának.

6. Szükséges a támogatott terület fogalmának pontos meghatározása.
7. Átgondolást igényel az induló mezőgazdasági termelő Vhr. szerinti fogalmának pontosítása és a támogatni kívánt tevékenység pontosabb körülhatárolásának feltételként történő felállítása.
8. Az ügyfelek érdekében szükséges a támogatási feltételek teljesítési kritériumainak pontosabb meghatározása.
9. Egységes kérelemben jelölt táblák vonatkozásában a támogatási kérelemben egyéb jogcímeiktől eltérően az ültetvényes jogcímeknél lehetőséget kell nyújtani a teljes táblaméret feltüntetésére.
10. A kifizetési kérelmek bonyolult és eltúlzott feltételeit egyszerűsíteni szükséges. Az ügyféltől kizárólag az ellenőrizhetőség által támasztott, jogszabályban előírt pontosan körülhatárolt feltételek teljesítése követelhető meg.

3 A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT KÖZÉPTÁVON ELÉRENDŐ CÉLJAI

Megfelelő szakember ellátottság biztosítása, szaktanácsadási rendszer kialakítása

A hazai zöldség-gyümölcs termelés szakember-ellátottságának növelésén túl feladat a magángazdálkodók szakmai ismereteinek a kor követelményeihez való igazítása, a termeléshez szükséges szakmunkás és technikai végzettségűek számának és tudásuk minőségének fejlesztése. Elsődleges szempont a gyakorlati a belső és külső kereslethez való igazodó oktatás háttérének megteremtése.

A kor követelményeinek megfelelő a zöldség-gyümölcs ágazat fejlesztését szolgáló szaktanácsadási rendszer kialakítása a versenyképes termelés feltételeinek megteremtése érdekében. A termelői szervezetek e szempontból egy speciális csoportot képviselnek az ágazaton belül, miután felismerve a szaktanácsadási és innovációs hiányokat, létrehozták saját szaktanácsadással foglalkozó szervezetüket, amelynek a működésében való részvétel ösztönzése a termelői szervezetek működésének megerősítését szolgálja. Az innovációk hasznosításának feltétele is egy működőképes ágazati szaktanácsadói hálózat, amelyen keresztül a legújabb eredmények el tudnak jutni a termelőhöz. Erre lehet alkalmas a szaktanácsadók rendszeres továbbképzése a kutatóhelyeken.

Technikai- és technológiai feltételek biztosítása

A technikai és technológiai fejlesztéseket komplex üzemfejlesztési projektek keretében kell megvalósítani, amelyek elsősorban a gazdaságilag versenyképes üzemekben bel- és külpiacon perspektivikus fajok és fajták termesztésére koncentrálnak. A fejlesztéseknek kifejezetten az optimális üzemméret kialakítását és növelését, valamint az egységköltségek csökkentését kell szolgálniuk. A komplex projektfinanszírozással lehetővé kell tenni a gazdálkodás kiszámíthatóságát, a hosszú távú tervezést, a hatékony forrásfelhasználást, valamint a pályázati és egyéb adminisztratív terhek csökkentését.

Az energiahatékonyság fejlesztésével, az alternatív energiák szélesebb körű bevezetése által szükséges a termékek versenyképességének javítása.

Magyarország alternatív energia felhasználási kötelezettségének teljesítése keretében szükséges a biogáz- és biomassza-energia, valamint a magyar termálenergia-kincs hasznosításának növelése. A biogáz-, biomassza- és termálenergia széleskörű kertészeti és kommunális felhasználásával egy speciális a fenntarthatóság feltételeit is figyelembevevő régiós energiarendszer kialakítása.

A meglévő öntözési lehetőségek jobb kihasználása mellett a kertészeti ágazat által hasznosított termőterületek öntözhetőségének biztosítása a szükséges technikai fejlesztések, valamint az öntözővíz takarékos öntözés szabályozási és pénzügyi feltételeinek megteremtésével.

A friss zöldség- és gyümölcsfélék iránti piaci kereslet növekedése miatt - amely piacon folyamatos szállítás, időzített és környezetbarát termesztés szükséges - célszerű Magyarországon a növényházi termesztést fejleszteni. 1000 hektár modern növényház építésével 200 ezer tonna új árualapot, és még a mai árakon számolva is 45 milliárd Ft elsődleges termelési értéket lehetne előállítani évente, valamint az egyes évek közötti hozamingadozásokat is csökkenteni lehet.

A fedett területek fejlesztésén belül figyelembe kell venni a gombaházak fejlesztésének speciális igényeit. A cél mintegy 150.000 m² termőfelület létrehozása és ezt jó minőségű, III. fázisú komposzttal ellátó üzemek fejlesztése. A fejlesztés hozadéka évenként mintegy 20 ezer tonna áru és 8 milliárd Ft plusz elsődleges termelési értéket jelent az ágazatban.

A gyümölcsstermesztés piacorientált faj- és fajtaszerkezetének, a megfelelő termőhely használatnak és modern technológiák alkalmazásának ütemezett támogatása, figyelembe véve a belpiaci és az exportpiaci igények változását is.

Az ültetvénykorszerűsítési programon belül a kiöregedett, gazdaságtalanul művelhető gyümölcsültetvények megújítása elengedhetetlen. Ennek elsősorban a korszerűtlen alma- és a meggyültetvényekre kell kiterjednie, de érinthet más fontos magyar gyümölcsféléket is. A magyar gyümölcsstermelés alacsony termésátlagait és az alacsony étkezési arányt figyelembe véve elkerülhetetlen az ültetvények intenzitásának a növelése a versenyképesség érdekében. Ennek elsődleges szempontjai a hozamok növelése, a termésbiztonság fokozása és a minőség javítása. A korszerű technológia és technika alkalmazásával a jelenlegi 80 ezer hektáron megtermelt 800 ezer tonnával szemben, 70 ezer hektáron 1,2 millió tonna magasabb minőségű és értékű gyümölcsöt kell előállítani. Ez a korszerűsítés évente minimum 3,5 ezer hektár modern ültetvény telepítését teszi szükségessé.

A gyümölcsstermesztésnél kiemelt jelentőségű az integrált és környezetbarát termesztéstechnológiák alkalmazása, amely mára már piacmegtartó eszközzé lépett elő. A fejlesztés alapját kell, hogy jelentse a megfelelő, az öntözés lehetőségét is kínáló termőhely-használat preferálása. A gyümölcsstermelés csak hosszú távú pozitív döntések esetén lehet eredményes. 7 év alatt 24.500 hektár korszerű, új gyümölcsültetvény létesítése 35.000 hektár piacszarvó, idős ültetvényt válthat ki, amelyen a jelenlegi termelői árakon számítva 60 milliárd Ft összegű éves új érték állítható elő az ágazatban a fejlesztési ciklus végén. Egy hektár korszerű ültetvény telepítésének költsége a telepítendő fajtól, a hektáronkénti tőszámától és az alkalmazott műszaki megoldásoktól (öntözési mód, támrendszer, jégvédelem stb.) függően 1,5 és 8,0 millió Ft között változik, amelyhez 10-18% ápolási költség is társul.

A magasabb feldolgozottsági fokú termékek előállításának előtérbe helyezésével, azok értékesítése során nagyobb árbevételt lehet elérni, ezért ágazati cél a fejlesztési programokban és finanszírozási döntésekben a termelők kisléptékű feldolgozási tevékenységének keretében különösen a szörpkészítés és pálinkafőzés, a kis és középüzemeknél a termelői tulajdonú feldolgozóüzemek preferálása, és a feldolgozó üzemek technikai korszerűsítésének megvalósítása. A zöldség-gyümölcs feldolgozóipar becsült fejlesztési igénye 100 milliárd Ft, amelynek megvalósulásával a termelési érték évi 60 milliárd Ft-os növekedése érhető el.

Az ágazat piaci erejének növelése

Mivel a zöldség-gyümölcs ágazat szereplői szinte kizárólag mikro-, kis- és közepes vállalkozások, elengedhetetlen a termelői szervezetek integráló szerepe a kereskedelem fejlesztésében. A termelői szervezetek feketekereskedelemmel szemben fennálló versenyhátrányát az átláthatóság, az áru nyomon követhetőségének növelésével, a kereskedelmi tevékenység feltételeinek szigorításával és azok ellenőrzésével lehet megszüntetni. Legalább 40%-os mértékre kell növelni a termelői szerveződések szerepét a magyar zöldség-gyümölcs ágazatban.

A rövid értékesítési láncok és a helyi termékek értékesítésének előmozdítása érdekében az ágazat termelő értékesítő és felhasználó szereplőinek egymásra vonatkozó információinak, a termékmennyiségek, termékválasztékoknak, a hozzáférési lehetőségek egyszerűsítésével és sebességének növelésével térségenkénti információ-összesítő intézkedések alkalmazása és ezek alapján szakmai tájékoztatási tevékenység szükséges.

A termékek hozzáadott értékének növeléséhez és a piaci igények versenyképes kielégítésének érdekében ösztönözni kell a válogatás, osztályozás és csomagolás gépesítetttségének növelését, az elérhető legújabb technológiák bevezetését.

A hazai termékek fogyasztásösztönző programjának működtetése és megerősítése a népegészségügyi és gazdasági célok megvalósítása érdekében továbbra is alapvető jelentőséggel bír. E programok felvilágosítják a fogyasztókat a zöldség- és gyümölcsfélék fogyasztásának egészségmegőrző hatásairól és ösztönzik a napi többszöri fogyasztást, ezáltal szolgálva a termelésbővítést is. A hazai termék védelmében és a piaci krízisek tompítására rugalmas gyors reagálásra alkalmas rendszer keretében kell alkalmazni a magyar termékek promócióját.

A minőségellenőrzés a fogyasztói bizalom fenntartása, illetve egyes esetekben helyreállítása szempontjából is alapvető fontosságú, amelyben a média szerepe sem hanyagolható el, ha az megfelel a korrekt tájékoztatás követelményeinek. Az ágazat külkereskedelmi aktívumának megőrzése érdekében vissza kell szorítani a feketekereskedelem térnyerését, az importáruval történő csalásokat és visszaéléseket (átcsomagolások, fiktív és tényleges import stb.).

A piacsabályozás hatékony eszközeként létre kell hozni egy az Európai Unió és a hazai piacsabályozás alapján működő, napi piaci folyamatokat tükröző információs rendszert, amelynek működtetése nagyban segítené az ágazat szereplőinek munkáját. Hosszabb távú ágazati cél a különböző intézményekben rendelkezésre álló adatbázisok és információk közötti kapcsolat megteremtése, és egységes rendszerben történő kezelése. A fejlesztéshez szükséges emberi és pénzügyi erőforrások meghatározására az elvégzendő feladatok és a rendelkezésre álló szervezeti háttér pontos felmérése alapján kerülhet sor.

A kertészeti foglalkoztatás bővítése

A foglalkoztatási kérdéseknél fontos szempont kell, legyen a mezőgazdaság szezonálisából adódó jellegzetességek figyelembevételével, az általános foglalkoztatási szabályoktól eltérő feltételek alkalmazása. Az alkalmi munkavállalás szabályrendszerét a bejelentés rendszerének további egyszerűsítésével kell hatékonyabbá tenni. Az ágazatban felmerülő alkalmi és idegymunka vonzóvá tétele érdekében módosítani kell a közmunkaprogramra vonatkozó szabályozást, lehetővé téve a két rendszer átjárhatóságát.

A foglalkoztatás és annak átláthatóságának növelése érdekében Közös Agrárpolitika keretében – a tárgyalásokon elért eredmények kihasználásával - úgy kell alakítani a támogatási rendszert, hogy az kedvezzen a munkaintenzív kertészeti ágazatoknak.

4 A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT – VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKAKERETÉBEN – TERVEZETT FEJLESZTÉSI ESZKÖZEI ÉS A VÁRHATÓ HATÁSOK

A kertészeti ágazat intézkedéseit magában foglaló Vidékfejlesztési Program (2014-2020) az EMVA alapból finanszírozandó fejlesztés-politikai eszközöket tartalmazza.

Az elkövetkezendő programozási időszak kertészeti intézkedéseinek kidolgozása a Vidékfejlesztési Programban jelenleg folyamatban van, ezért a vidékfejlesztési politika keretében alkalmazandó fejlesztési eszközök nem tekinthetők véglegesnek, sem a támogatható intézkedések, sem a támogatási pénzügyi keret és feltételek nincsenek meghatározva és elfogadva.

4.1 A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében alkalmazott intézkedéseinek általános jellemzői

Jogosult költségek

Az EMVA rendelet 46. cikke alapján a beruházások vonatkozásában a következő kiadások támogathatók:

- épületépítése, fejlesztése;
- új gépek és berendezések – ideértve a számítógépes szoftvereket is – vásárlása vagy lízingelése, az adott eszköz piaci értékének erejéig;
- ültetvénytelepítés és felújítás
- immateriális beruházások, mint például szerzői jogok, védjegyek vagy folyamatok;
- az első két pontban említett kiadásokhoz kapcsolódó általános költségek, például az építésszek, mérnökök díjai, tanácsadási díjak, megvalósíthatósági tanulmányokhoz, szabadalmak és licenckek megszerzéséhez kapcsolódó költségek. A megvalósíthatósági tanulmányok még abban az esetben is elszámolható kiadásnak minősülnek, ha a bennük foglalt eredmények következtében nem merülnek fel az a) és a b) pont szerinti kiadások;

Kedvezményezett

Az EMVA rendelet 18. cikke alapján kedvezményezett:

- a támogatás a mezőgazdasági termelőknek vagy mezőgazdasági termelők csoportjainak ítéhető oda, akinek az éves árbevételének legalább az 50%-a mezőgazdasági tevékenységből vagy élelmiszeripari tevékenységből származik és a minimális ágazati üzemmérettel rendelkezik. Az üzemmérethez kapcsolódó feltétel a fiatal gazdálkodókra nem vonatkozik.
- A termelők közös vállalkozása.

Közvetetten érintettek

A magas minőségű alapanyagok előállítása közvetetten hatással van az élelmiszeripar szereplőire, ezáltal az élelmiszertermelésre. A fejlesztés hozzájárul a fogyasztók magas minőségű, egészséges zöldség-gyümölccsel történő ellátásához.

A vidéki térségek fejlődésének előmozdítása által az intézkedések közvetetten hatással vannak a lakosság életszínvonalának emelkedésére.

Az ágazati kapacitás bővítés és ágazati kibocsátás növekedés hatására megnő az ágazat munkaerő igénye, ezzel hozzájárul a mezőgazdasági foglalkoztatottak létszámának emelkedéséhez, a vidéki munkanélküliség csökkentéséhez és a vidéki népesség

megtartásához.

Minimális üzemméret

A kertészeti tevékenység üzemmérete a 4 EUME kertészeti üzemméretet meghaladja. A számítás alapja az eddigiekben is alkalmazott standard fedezeti hozzájárulás (a továbbiakban: SFH) kódokkal számított üzemméret a támogatási kérelem benyújtási évében számított adatok alapján. Az új rendszerben standard termelési érték a minimális mérethatár alapja, melynél a javaslatunk vagy a 8000 euró vagy a 10000 euró.

A fiatal gazdák esetében nincs minimális üzemméret.

Támogatási intenzitás

Vidékfejlesztési rendelet 1. melléklete és a 18. cikk alapján a kevésbé fejlett régiókban végrehajtott támogatható beruházások összegének 50%-a, Pest megyében a támogatási intenzitása 40%.

Fontos ösztönző a termelők közötti együttműködések, termelői csoportok és termelői szervezetek számának növelésére biztosítható magasabb támogatási intenzitás. A kollektív beruházás mellett, magasabb támogatási intenzitásban részesíthető a fiatal gazda, továbbá az Európai Innovációs Projekt keretében megvalósuló beruházás is.

4.2 A zöldség-gyümölcs ágazat vidékfejlesztési politika keretében tervezett fejlesztési eszközeinek várható hatásai

A kertészeti ágazat számára az EMVA-ból nyújtott támogatások összege 2012-ben 4 milliárd forint. A kertészeti ágazat fejlesztésére fordítandó támogatások tervezett összege a következő programozási időszakban 232,5 milliárd forint, évente átlagosan 33 milliárd forint. A 2014-2020-as időszakra vonatkozó ágazati fejlesztések az alábbi eszközök mentén valósulnak meg.

4.2.1 A kertészet technológia és eszközfejlesztése

Probléma feltárása

A kertészet mezőgazdaságon belüli nettó beruházási arányából, valamint az ágazat pénzügyi eredményeiből egyértelműen kiolvasható gyenge hazai és a konkurens külföldi kertészeti termelőkkel szembeni versenyképessége. A gyenge versenyképesség miatt az évek alatt a mezőgazdaság teljes kibocsátásában betöltött szerepének zsugorodásához vezetett, mellyel kedvezőtlen arányeltolódások alakultak ki a hazai agrártermelésben elsősorban a szántóföldi növénytermesztéssel szemben.

Az ágazat fejlesztését azonban nemcsak a gyenge mutatók teszik indokolttá, hanem a jó minőségű magyar árualap iránti növekvő kereslet is. Zöldség-gyümölcs termékeink exportpiaci kereslete lényegesen nagyobb, mint amennyi értékesíthető árualappal jelenleg rendelkezünk. A magyarországi belső fogyasztás nyitott a hazai kertészeti termékekre, továbbá az exportpiacok részéről is erősödő kereslet mutatkozik a magyar termékek iránt. Ezen csak a zöldség-gyümölcs termelésünk technikai és technológiai fejlesztésével, a rendelkezésre álló, koncentrált, nagy tömegű és minőségi árualapjaink jelentős növelésével tudunk változtatni. A frisspiaci étkezési paprika, paradicsom, dinnyefélék, szamóca, csonthéjas gyümölcsök (cserezsnye, meggy, kajszli, alma és körte) exportja lenne jelentősen növelhető, de nagy lehetőségek rejlenek a spárga, cukkini, salátafélék és más különleges zöldség-gyümölcsfélék fejlesztésében is. A világpiac a friss

termékek iránti kereslet irányába mozdult, ugyanakkor pontosan időzített termesztés és szállítás szükséges a piacok és a kereskedelmi kapcsolatok megtartásához. A termelésbiztonság növelésének, a hosszabb termelési ciklus igénye – különösen a magyar klimatikus viszonyok között – a fedett, és klimatizált termőfelületek növelését követeli meg.

Az fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

Az intézkedés a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „technológiai fejlesztés a kertészeti ágazatokban” nevezetű fejlesztési szükséglethez, és 2. prioritáson belül a 2A. „A mezőgazdasági üzemek gazdasági teljesítményének növelése és a szerkezetátalakítás és modernizáció ösztönzése, különös tekintettel a piaci részvétel és orientáció növelésére, valamint a mezőgazdasági diverzifikációra” fókuszterülethez kapcsolódik.

A fejlesztési szükségletben megfogalmazott főbb célok a kertészet technológiai fejlesztése, eszközellátottságának javítása, az üzemi hatékonysági és pénzügyi mutatók javítása, a kertészet mezőgazdaságban betöltött egészséges szerepének helyreállítása, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszámának bővítése, és a magyar élelmiszeripar hazai alapanyaggal történő ellátása, az üzemek közötti versenyképességi különbségek csökkentése (értékelési rendszeren keresztül), valamint az ország agrárkivitelének növelése.

Az intézkedések leírása

A kertészet technológia és eszközfejlesztésén belül a tervezett intézkedések az új, építéssel járó kertészeti technológia-, építéssel nem járó kertészeti eszközbeszerzés-, és ültetvényszerkezet korszerűsítése intézkedés.

Az új, építéssel járó kertészeti technológia fejlesztés intézkedésen belül a tervek szerint támogatásban részesül az új üvegház-, és új fóliaház (pl. blokkfólia, mobil blokkfólia, nagylégterű egyhajós sátor) építése, a növényház technológiai berendezései (pl. növényvédelem fixen vagy mobilan telepített berendezései és kiszolgáló egységei, párasító, tápanyag és klímavezérlés technológiai eszközei, függesztett növénytartó berendezések), valamint a növény ápolás és betakarítás gépei (pl. szedőkocsi, talajtakaró fólia, fólia alagút). Ezen kívül a gombatermesztőház és teljes beépített és mobil technológiája, ehhez kapcsolódóan a technológiai vízkezelésének berendezései, valamint a gombakomposzt előállító- és ártalmatlanító berendezések és üzemek. Támogatott lesz a szaporítóházak létesítése, (faiskola), és a hűtőház építés. A fent említett termelő és tároló létesítményekhez kapcsolódó egyéb üzemi létesítmény, (pl. iroda, öltöző, mosdó, raktár, kezelőhelyiség, tárolók, gépészeti egységek) valamint ehhez kapcsolódóan a zöldség- (beleértve a gombát is) gyümölcs- és dísznövény termesztéséhez szükséges beépített technológiai eszközök, és berendezések is támogatásban részesülnek.

Az építéssel nem járó kertészeti eszköz beszerzés intézkedésen belül a tervek szerint támogathatók lesznek az erőgépek, munkagépek, és a postharvest (tisztítás, mosás, válogatás, osztályozás, csomagolás) gépei.

Az ültetvényszerkezetek korszerűsítése intézkedésen belül támogatott lesz az új ültetvények telepítése, a meglévő ültetvények felújítása, korszerűsítése, valamint a fajta- és művelési mód váltás tevékenységek.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- Szerkezetátalakítási támogatásban részesült gazdaságok arányának %-os növekedése
- Kertészeti gépberuházási támogatásban részesült gazdaságok arányának %-os növekedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

A kertészet technológiai fejlesztésével az ágazat termelő, energiaellátó, feldolgozó és kiszolgáló eszközeinek ellátottsága korszerűsítésre kerül, a gazdaságok üzemi hatékonysági és pénzügyi mutatói javulnak.

A kertészet mezőgazdaságban elfoglalt részaránya növekszik, ezáltal a szántóföldi növénytermesztéshez viszonyított aránya megnő.

A gazdaságok az intézkedések által versenyképesek lesznek a bel- és külföldön egyaránt, mert a fejlett növénytermesztési technológiák, és innovatív technológiák használata lehetővé teszi a magasabb hozzáadott értékű, kiemelkedő minőségű termékek előállítását, melyekre a kereslet várhatóan tovább fokozódik. A fejlesztéssel a különleges minőségű, különleges fogyasztói igényeknek megfelelő termékek megfelelő mennyiségben történő előállítása, valamint a rés piacok igényeinek kielégítése lehetővé válik, ezáltal a termelés diverzifikációja is megvalósul.

Az életképes, versenyképes ágazati vállalkozások növelni tudják a kertészeti ágazat összes kibocsátását, és hozzájárulnak az ágazat mezőgazdasági exportból való részarányának növekedéséhez. Ezáltal az intézkedések hozzájárulnak a kertészet mezőgazdaságból való optimális részarányának visszaállításához.

Az intézkedések közvetett hatásai

A korszerű technológiák alkalmazásával, és a termelés diverzifikációjának megteremtésével az intézkedés közvetetten hozzájárul a környezet állapotának fenntarthatóságához.

Az ágazati kibocsátás növekedés hatására a magyar élelmiszeripar hazai alapanyaggal történő ellátása bővíteni tud, mely megfelelő technológiai és kapacitásfejlesztéssel növelni tudja nyersanyagigényét és kibocsátását.

A feldolgozóipari kapacitások növekedésének hatására, valamint a termelői szektorban megélénkülő vállalkozási kedv megélénkülésének hatására az intézkedések közvetetten hozzájárulnak a mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszámának bővítésével, —ezáltal a munkanélküliség csökkentésével— a vidéki népesség megtartásához.

A korszerű, új technológiák bevezetésével az ágazat képes lehet még több, magas képzettségű alkalmazott foglalkoztatására azzal, hogy a jelenleg alkalmazott fizikai, többnyire szakképzetlen dolgozói létszám is növekedhet a növekvő termésátlagok, a megnövekvő termeszto felület valamint a szántóföldi növénytermesztésből a kézimunka - igényes kertészeti termelésre való átállás miatt.

4.2.2 A meglévő kertészet, kertészeti technológia és a kapcsolódó infrastruktúra energiahatékonyságának javítása

Probléma feltárása

Magyarországon a mezőgazdasági épületek jó része elavult, felújításra szorul. A mezőgazdasági vállalkozások termelési költségeinek jelentős részét az energiaköltségek teszik ki. A geotermikus energia aránya az energiamérlegben alacsony. Szükségessé vált tehát a mezőgazdasági épületek és gépek energiahatékonyságának javítása a termelési költségek csökkentése, ezáltal az üzemek versenyképességének és hatékonyságának javítása, fenntarthatóság érdekében. Fontos szempont az energetikai korszerűsítésnél, hogy az úgy csökkenti a termelési költségeket, hogy közben nem teszi szükségessé a foglalkoztatás csökkentését, tehát nem váltja ki a kézimunkát. Az épületenergetikai korszerűsítésnek nemcsak gazdaságossági előnyei vannak, hanem környezetvédelmi, az

energiafelhasználás szempontjából is fontos fejlesztési prioritás. Az energetikai korszerűsítés tehát fontos eszköz a fenntartható agrárgazdaság megteremtésében.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

Az intézkedés a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „a mezőgazdaság energiafelhasználás hatékonyságának javítása a mezőgazdasági épületek energiahatékonyságával, valamint az alkalmazott géppark és technológiák energiaracionalizálásával nevezetű fejlesztési szükséglethez”, az 5. prioritáson belül az 5B „a mezőgazdaság és az élelmiszer-feldolgozó iparág általi energiafelhasználás hatékonyságának fokozása” és részben 2. prioritás 2A fókuszterületéhez járul hozzá.

Az energia-felhasználás hatékonyságának javítása a mezőgazdaságban elsősorban a mezőgazdasági épületek, valamint a technológiák, erő- és munkagépek energiahatékonyságának javításával valósítható meg. A mezőgazdasági épületenergetikai fejlesztés magába foglalja az épületgépészeti modernizáció mellett az épületek szigetelését, a nyílászárók felújítását, cseréjét, a fűtés korszerűsítését és a megújuló energiaforrások használatát, termálkutak korszerűsítését, a kinyert termálenergia felhasználás hatékonyságának növelését. A fejlesztési szükségletben megfogalmazott célok a mezőgazdaság energiafelhasználásának csökkentése, a mezőgazdasági épületek energetikai korszerűsítésének fejlesztése, az üzemi szinten az energiaköltségek csökkentése, a mezőgazdaság hatékonyságának javítása, valamint a mezőgazdaság foglalkoztatás szinten tartása és bővítése.

Az intézkedések leírása

A meglévő kertészet, kertészeti technológia és a kapcsolódó infrastruktúra energiahatékonyságának javítása fejlesztési eszközön belül tervezett az új energiatakarékos növényház, blokkfólia, mobil blokkfólia, nagylégterű egyhajós sátor beruházások támogatása, és a növényházi technológia (növényházi párasító, vezérlés technológia, hatékony szellőzést biztosító berendezések, egy vagy több körös fűtési rendszer, világítás technológia) fejlesztések támogatása. Támogatásban részesülnek az energiatakarékos gombatermesztőházak teljes beépített és mobil technológiájának fejlesztését-, és vízkezelését szolgáló, és az energiatakarékos hűtőházak beruházások. Támogatott lesz a fent említett termelő és tároló létesítményekhez kapcsolódó egyéb üzemi létesítmények létesítése (kezelőhelyiség, fűtéshez-hűtéshez kapcsolódó építmények, gépészeti egységek, stb.). A termálvíz termelő kutak korszerűsítésének (automata távadóval felszerelt vízszint- és vízhozammérő eszközök kiépítése, üzembe állítása a termelő és/vagy visszasajtoló kutakra), valamint a növényházak, hűtőházak korszerűsítésének (szigetelések, hőhasznosítás javítása) támogatása is tervezett.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- Az energiahatékonyság javítására fordított beruházási összegek arányának %-os emelkedése
- Támogatott projektek számának %-os emelkedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedések hatására az üzemi szinten való energiaköltségek csökkenésével a gazdaságok egységre jutó termelési költségei csökkennek. Ezáltal az üzemi hatékonyság fokozódik. A gazdaságos és rentábilis üzemeltetéssel a gazdaságok növelni tudják a kertészeti ágazat összes kibocsátását. Ezáltal az intézkedések hozzájárulnak a kertészet mezőgazdaságból való optimális részarányának visszaállításához, valamint az ágazat

összes energiafelhasználásának csökkenéséhez.

Az intézkedések közvetett hatásai

Az intézkedések, különösen az épületenergetikai korszerűsítések az ágazati energiafelhasználás csökkentésével hozzájárulnak a fenntartható agrárgazdaság megteremtéséhez.

A meglévő kertészeti technológia energiahatékonyságának javítására irányuló intézkedések nem válták ki a kézimunkát, az új növényházi kapacitások létrehozásával pedig hozzájárulnak a foglalkoztatás növekedéséhez.

A korszerű technológiák alkalmazásával, és a termelés diverzifikációjával a környezet állapotának fenntarthatósága megvalósul.

4.2.3 Kertészeti öntözésfejlesztés

Probléma feltárása

Magyarország jelentős felszíni és felszín alatti vízbázisokkal és -készletekkel rendelkezik, továbbá jelentős az országon átfolyó víz mennyisége is. Ennek ellenére az öntözött területek aránya messze elmarad az EU-s országokétól. A mezőgazdaságilag művelt terület arányához viszonyítottan csekély az öntözött területek aránya, mely részben a vizilétesítmények rossz hatékonyságának köszönhető. A klímaváltozás okozta aszályos-, illetve belvizes évek megkövetelik a megfelelő vízelvezetés és vízvisszatartás biztosításának, valamint az öntözés fejlesztésének szükségességét. A csatornarendszereket és víztározókat, a szivattyútelepeket, valamint a kapcsolódó műtárgyakat megfelelő állapotba kell hozni annak érdekében, hogy a mennyiségileg jónak tekinthető felszíni vizek a táblák közelében öntözésre felhasználhatóak legyenek. Fejlesztési igény mutatkozik az öntözőberendezések iránt, valamint a felhasznált víz mennyiségének csökkentése érdekében modernizálni szükséges a meglévő, a gazdálkodók tulajdonában lévő öntözőberendezéseket is.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

Az intézkedés a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „a meglévő vizilétesítményekhez kötődő vízfelhasználás hatékonyságának javítása, korszerűsítése, az öntözőberendezések felújítása, valamint melioratív talajművelő eszközök alkalmazásának ösztönzése” fejlesztési szükséglethez, az 5. prioritáson belül az 5A. „a mezőgazdaság általi vízfelhasználás hatékonyságának javítása” fókuszterülethez kapcsolódik.

A fejlesztési szükséglet fejlesztési céljai a meglévő vizilétesítmények hatékonyságának javítása, az elszivárgó víz mennyiségének csökkentése érdekében, az öntözött területek nagyságának növelése, a meglévő öntözőberendezések hatékonyságának javítása, valamint a talajok víztározó kapacitásának fokozása, mely hozzájárul a versenyképes mezőgazdasági alapanyag-termeléshez.

Az intézkedések leírása

A kertészeti ágazatban az öntözésfejlesztésen belül tervezett a gazdálkodók tulajdonában lévő, mezőgazdasági üzemen belüli öntözőberendezések korszerűsítésének és beszerzésének támogatása.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- Az öntözésbe bekapcsolt területek %-os növekedése
- Támogatott projektek számának %-os növekedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedés hatására az országos vízgazdálkodási programok kidolgozásánál az egyes termőterületek kertészeti termesztésének fejlesztéséhez szükséges öntözővíz igények felmérése megvalósul, a tervezett víztározók és csatornarendszerek lehetővé teszik az alacsony öntözési arány bővítését. Az öntözőberendezések kapacitásának növelésével jelentősen megnövekszik az öntözött területek nagysága. A meglévő öntözőberendezések hatékonyságának javítása nagyobb hozambiztonságot eredményez, ezáltal javulnak a termésátlagok, csökkennek az egységre jutó termelési költségek.

Az intézkedések közvetett hatásai

Az öntözési arány bővülésével, a gazdaságok gazdaságos és rentábilis üzemeltetése lehetővé válik, ezért az intézkedés közvetetten hozzájárul a kertészeti ágazat kibocsátásának, valamint a mezőgazdasági alapanyag-termelés versenyképességének növekedéséhez. Ezáltal az öntözésfejlesztési intézkedések közvetetten hozzájárulnak a kertészet mezőgazdaságból való optimális részarányának visszaállításához.

Az öntözött felületek növekedése nem váltja ki a kézimunkát, a fejlesztés hatására megvalósuló termelési kapacitások növekedése közvetetten hozzájárul a foglalkoztatás növekedéséhez.

A korszerű öntözési technológiák alkalmazásával, és az öntözés hatékonyságának fokozásával javul a talajok állapota, ezáltal a környezet állapotának fenntarthatósága megvalósul.

4.2.4 Ágazatspecifikus kockázatmegelőzési eszközök

Probléma feltárása

A klímaváltozáshoz történő adaptáció, a természeti katasztrófák által okozott károk csökkentése, a kiegyensúlyozott hozameredmények és kiegyensúlyozott jövedelemtermelő képesség iránt erős igény mutatkozik a hazai alapanyag-termelésben. A szélsőséges hőmérsékletingadozások, a csapadék mennyiségének változékonysága jelentősen befolyásolja a mezőgazdasági termelést, mely ezáltal erőteljes hatással van a hazai termelői- és felvásárlási árakra is. Kiegyensúlyozott mezőgazdasági termelés megfelelő kockázatkezelési beruházásokat, precíz és tudatos gazdálkodói odafigyelést követően képzelhető el, mely a pénzügyi biztosítási rendszer adta lehetőségeket szintén élvezi. Természetesen nem lehet minden természeti katasztrófaeseményre és káreseményre felkészülni, ami együtt jár a hozamok csökkenésével, azonban a pénzügyi kockázatkezelési-, biztosítási rendszerben való részvétel mérsékelheti a gazdálkodó kieső jövedelmét, mellyel az egyéni károk csökkenthetők.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

Az intézkedés a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „kockázat-csökkentő beruházások számának növelése, ágazatspecifikus kockázatkezelési eszközök elterjesztése, valamint a telepi víztározás, vízvisszatartás és csatornarendszer fejlesztése” fejlesztési szükséglethez, és a 3. prioritáson belül a 3B. „a mezőgazdasági üzemekben megvalósuló kockázatkezelés és megelőzés támogatása” fókuszterülethez járul hozzá.

A fejlesztési szükséglet főbb célkitűzései a kockázatkezelési, növénybiztosítási

rendszerben való részvétel arányának növelése, az ágazat kiegyensúlyozott jövedelemtermelő képességének megteremtése, kockázat-csökkentő beruházások számának növelése, az ágazatspecifikus kockázatkezelési eszközök elterjesztése, a telepi víztározás és vízviSSzatartás, talajállapot javítása, valamint a telepi csatornarendszerek karban tartásának ösztönzése.

Az intézkedések leírása

Az ágazatspecifikus kockázatmegelőzési fejlesztési eszközök kertészetben tervezett intézkedései a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás, és a jövedelem stabilizációs támogatás.

A mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás intézkedés keretében elsősorban olyan időjárási kockázatokra kötött biztosítási szerződések díjához nyújtható támogatás, amelyek a megelőző három évben vagy a megelőző ötéves időszaknak a legmagasabb és a legalacsonyabb érték kizárásával képzett hároméves átlagában a mezőgazdasági termelő átlagos éves termésének több, mint 30%-át kitevő terméskiesés által okozott veszteséget fedezik. Az intézkedés célja a –jelenleg a KAP I. Pillér keretében – támogatott biztosítási konstrukciók támogatásának továbbvitele, esetleges kiterjesztése. Jövedelem stabilizációs eszköz intézkedés keretében olyan mezőgazdasági termelők részesülhetnek támogatásban, akik hozzájárulást fizetnek a jövedelemstabilizációs alaphoz, és akiknek a jövedelem kiesése az adott évben 30%-kal meghaladja a megelőző három év, illetve a megelőző 5 éves időszaknak a legmagasabb és a legalacsonyabb érték kizárásával képzett hároméves átlagát. Ez a kockázatkezelési eszköz az időjárási kockázatok kezelésén túlmenően lehetőséget ad az egyéb piaci és gazdasági kockázatok (pl. árak, költségek emelkedése) kedvezőtlen hatásainak kompenzálására.

A kockázatcsökkentő intézkedések a kedvezőtlen éghajlati jelenségek, természeti katasztrófák és egyéb katasztrófaesemények megelőzését és a sérült kapacitások helyreállítását célozzák. Az intézkedések keretében szükséges az elmúlt időszak csapadékos, majd aszályos időszakait figyelembe véve a víztározó kapacitás fejlesztése az ágazat gazdasági, illetve azok társulásai számára.

Az intézkedés keretében olyan beruházások támogathatók, amelyek elősegítik az üzem elemi károkkal szembeni védelmét és termelésbiztonságát. A kockázat-csökkentő beruházások esetében a jégvédő rendszerek, jégfaló, füstgenerátor, jégkárelhárító rendszer, fagyvédelmi beruházások, fagyvédő öntözés, esővédő fólia beszerzésének és építésének támogatására kerül sor. Szintén támogatott a minősített káresemények következtében sérült vagy megsemmisült egyes tárgyi eszközök pótlása.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásban részesülő gazdaságok számának emelkedése %
- Jövedelem stabilizációs támogatásban részesülő gazdaságok számának emelkedése %
- Kockázatmegelőzési kifizetések összegének %-os emelkedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedések hatására növekszik kockázatmegelőzési rendszerben való részvétel aránya, növekszik a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatásban-, és jövedelem stabilizációs támogatásban részesülő gazdaságok száma. A fejlesztések hatására a gazdálkodók kieső jövedelme mérséklődik, a gazdaságok hozameredménye kiegyensúlyozott, ezáltal a hazai termelői- és felvásárlási árak kedvezően alakulnak. A

gazdálkodók jövedelme biztosított, ezért a gazdálkodások hozzájárulnak az ágazat kiegyensúlyozott jövedelemtermelő képességéhez.

Az intézkedések közvetett hatásai

A szektorban az intézkedések hozzájárulnak a gazdaságok kiegyensúlyozott jövedelmének biztosításához, ezáltal a gazdálkodók, az állandó foglalkoztatottak és az idénymunkások, segítő családtagok stabil jövedelme is biztosított. A stabil jövedelem biztosítja a gazdaságok növekedési lehetőségét, ezáltal az intézkedés közvetetten hatással van a szektor kibocsátásának növekedésére, az ágazati foglalkoztatás bővülésére és az ágazatban dolgozók életszínvonalának emelkedésére. A gazdálkodások kiegyensúlyozott növekedése lehetővé teszi a környezetkímélő, fejlett technológiák alkalmazását, ezért az intézkedés közvetetten pozitív hatással van a környezet állapotának fenntarthatóságára.

4.2.5 A vertikális integrációk ösztönzése, az újonnan elismert termelői csoportok támogatása

Probléma feltárása

A horizontális együttműködések fejlesztése erősítheti a termelő vállalkozások alkupozícióját az inputellátó, a feldolgozó és felvásárló szervezetekkel szemben. A termelői együttműködések továbbá csökkentik az egymás közötti versenyt, és segítséget nyújtanak a tevékenységük összehangolásában, szakmai kapcsolataik erősítésében. A horizontális szerveződések alkalmasak az élelmiszeripar és a külpiacon, valamint a nagy kiskereskedelmi láncok keresletét kielégíteni. Az ágazat beszállítói pozícióját akkor tudja megtartani, ha az import alapanyaggal versenyképes áron, minőségben és mennyiségben tud termelni. Az exportpozíció megtartásához szintén elengedhetetlen a megfelelő mennyiségű és minőségű árualap biztosítása, melyek nélkülözhetetlen eszköze az ágazati szereplők közötti horizontális és vertikális együttműködések megteremtése, és erősítése. A horizontális és vertikális együttműködések számát növelni kell, hiszen Magyarországon a többi EU-s országhoz képest alacsony az együttműködések és szerveződések száma. A mezőgazdaságban számos olyan gazdaság, vállalkozás működik, amelyek azonos vagy hasonló termékeket állítanak elő, de jelenleg az ilyen vállalkozások között kevés esetben van közvetlen kapcsolat.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

A fejlesztési eszköz a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések számának növelése, a termelői együttműködések ösztönzése, termékpálya-rendszerek kialakítása fejlesztési szükséglethez és a 3. prioritás 3A. „az elsődleges termelők megfelelőbb integrálása az élelmiszerláncba a minőségrendszerek, a helyi piacokon és a rövid ellátási láncokon keresztül folytatott promóció, a termelői csoportok és a szakmaközi szervezetek révén” fókuszterületéhez járul hozzá.

A fejlesztési szükséglet legfőbb célkitűzései az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések számának növelése, a termelői együttműködések ösztönzése, a termékpálya-rendszerek kialakítása, ezáltal az élelmiszeripar hazai alapanyaggal történő ellátottságának biztosítása az agrárexport bővítése, és az agrárgazdaság hozzáadott értékének növelése.

Az intézkedések leírása

A termelői csoportok támogatása intézkedés alapvető célja a mezőgazdasági termelők együttműködésének ösztönzése, a termelők versenyképességének, teljesítményének javítása, a termelés piaci igényekhez való igazítása, valamint az áruk közös forgalmazása. A támogatást átalányösszegű támogatásként, éves részletekben kell kifizetni attól az időponttól kezdődő öt éven keresztül, amikor a termelői csoportot vagy termelői szervezetet üzleti terve alapján elismerték. Az éves részetek összegét fokozatosan csökkenteni kell. A támogatás a csoport éves értékesített termelése alapján számítandó.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- A támogatásban részesült termelői csoportok számának %-os növekedése
- A kifizetett támogatások nagyságának %-os növekedése
- A termelői csoportok taglétszámának bővülése %
- A termelői csoportok által értékesített termékek értékének %-os növekedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedés hatására növekszik a termelői együttműködések száma, a nagyobb termékkoncentráció által javul a termelők alkupozíciója a piacon. A termelői csoportok számának növekedése összességében hozzájárul a termelői szerveződések piaci erejének növeléséhez a zöldség-gyümölcs ágazatban. A termelői csoportok biztosítani tudják a stabil hozamokat tagjaik számára, ezért nagy hatással vannak az ágazati szereplők közötti bizalom megerősödésére.

A hatékonyan működő vertikális integrációk képesek a termékpályák megfelelő koordinációjára, által hozzájárulnak az a magasabb hozzáadott értékű termékek termeléséhez, így ágazat elsődleges termékkibocsátás értékének növekedéséhez. A termelői együttműködésekben megvalósuló beruházások lehetővé teszik a folyamatosan megfelelő mennyiségben rendelkezésre álló, magas és egységes minőségű, különleges fogyasztói igényeknek megfelelő termékek előállítását, a rés piacok igényeinek kielégítését. A megfelelő kapacitások rendelkezésre állásával, és az értékesítés megszervezésével a vertikális integrációk képesek a keleti piacok felé nyitásra, ezáltal növelni tudják az ágazat mezőgazdasági exportból való részesedését, ezért hozzájárulnak a kertészet mezőgazdaságon belüli optimális részarányának visszaállításához.

Az intézkedések közvetett hatásai

A termelői csoportok ágazati kibocsátás növekedéshez való hozzájárulása miatt közvetetten hozzájárul a feldolgozóipar kapacitásbővítő fejlesztéseinek hatására létrejött nyersanyagszükségleteinek kielégítéséhez, ezáltal közvetetten a feldolgozóipar beszűkült termékszerkezetének szélesítéséhez. A termelői csoportok által biztosított szaktanácsadási szolgáltatások, termelésstervezés, és a fejlettebb technológiák használata közvetetten hozzájárul a környezet fenntartható állapotának megőrzéséhez.

A vertikális integrációk által kezdeményezett fogyasztásösztönző programok száma megnövekszik, a hazai termékek fogyasztása megélénkül, ezzel az intézkedés közvetetten hatást gyakorol a hazai lakosság egészségi állapotának javulására.

Az intézkedések a termelői szerveződések megalakításával, működtetésével, kapacitásaik bővítésével új munkahelyeket teremtenek, ezért hozzájárulnak a vidéki népesség megtartásához és a munkanélküliség csökkentéséhez.

4.2.6 Mezőgazdasági melléktermék és hulladék energetikai célú felhasználása

Probléma feltárása

A hagyományos energiahordozók magas árszínvona komoly költségnövelő tényező, amely mellett jövedelmező termelés nehezen lehetséges. Kedvező földrajzi adottságaink miatt a rendelkezésünkre álló biogáz- és biomassza-energia felhasználásával biztosítani lehetne a kertészetek gazdaságos működését és fennmaradását, azonban ezek felhasználási aránya az energiamérlegben alacsony. Magyarország összes biomassza-készlete 350-360 millió tonnára tehető. Ebből mintegy 105-110 millió tonna elsődleges (növényi) biomassza évente újratermelődik, a gazdaság (energiaszektor, mezőgazdaság) azonban ennek elenyésző százalékát használja fel. A bioenergia-előállítás szempontjából az agrárgazdaságban keletkező hulladékok és melléktermékek hasznosításánál a decentralizált, több gazdálkodó tulajdonában lévő energiatermelő egységek támogatása szükséges, annak érdekében, hogy a helyi energiaszükséglet kielégítést nyerjen.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

A fejlesztési eszköz a Vidékfejlesztési Programban meghatározott „gazdálkodó tulajdonában lévő, kisebb kapacitású, helyi nyersanyagbázisra (elsősorban agrárgazdaságból származó hulladékokra és melléktermékekre) épülő és helyi igényeket kiszolgáló, kis szállítási igényű biomasszaerőművek, valamint a talaj szervesanyag-utánpótlását is biztosító komposztkazánok fenntarthatósági és energiahatékonysági követelményeket teljesítő támogatása” fejlesztési szükségletre, és az 5. prioritás 5C. „a megújuló energiaforrások, a melléktermékek, a hulladékok, a maradékok és más, nem élelmiszer jellegű nyersanyagok biogazdasági célokra történő szállításának és felhasználásának megkönnyítése” fókuszterületéhez kapcsolódik.

A fejlesztési szükséglet legfőbb célkitűzései a több gazdálkodó tulajdonában lévő, kisebb kapacitású, helyi nyersanyagbázisra (elsősorban agrárgazdaságból származó hulladékokra és melléktermékekre) épülő és helyi igényeket kiszolgáló, kis szállítási igényű biomassza erőművek, illetve állattenyésztő telepek esetében biogáz-erőművek, valamint a talaj szervesanyag-utánpótlását is biztosító komposztkazánok fenntarthatósági és energiahatékonysági követelményeket teljesítő támogatása, valamint a mezőgazdasági melléktermék szállításának és tárolásának támogatása.

Az intézkedések leírása

A kertészetben tervezett támogatni a mezőgazdasági melléktermék és hulladék energiaszolgáltatásának javítása érdekében telepi biomassza erőművek, biogáz erőművek és komposztáló kazánok vásárlását, illetve az előállított energia szétosztását, tárolását biztosító eszközök beszerzésének támogatását (biomassza hőtermelő berendezések és ezek kiegészítői, biogáz előállító és hasznosítás gépei és berendezései, egyéb bioenergia előállítás és hasznosítás gépei, berendezései).

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- A megújuló energiák használatára fordított beruházási összegek arányának %-os emelkedése
- Támogatott projektek számának %-os emelkedése

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedés hatására a megfelelő technikai eszközök rendelkezésre állnak ahhoz, hogy

létrejőjön egy olyan régiós energiarendszer, melyben a biogáz-, biomassza- és termálenergia széleskörűen felhasználásra kerül kertészeti és kommunális célokra. Az energiahatékonyság javulásával a fajlagos energiaköltségek csökkennek, így javul a gazdaságok versenyképessége, ezáltal magasabb hozzáadott értékű terméket tudnak előállítani. A gazdaságos és rentábilis üzemeltetéssel a gazdaságok ezért növelni tudják a kertészeti ágazat összes kibocsátását. Ezáltal az intézkedések hozzájárulnak a kertészet mezőgazdaságból való optimális részarányának visszaállításához, valamint az ágazat összes energiafelhasználásának csökkenéséhez. Az alternatív energiák felhasználásával lehetővé válik a széndioxid kibocsátás és energiainport-függőség csökkentése, ezen keresztül az Európai Unió által ösztönzött, megújuló energiára alapuló hőenergia-termelés arányának növelése is.

Az intézkedések közvetett hatásai

A megújuló energiaforrások helyi energetikai célú hasznosítása pozitív externális hatásokat biztosít a gazdálkodók számára, mert az a termelés hatékonyságának fokozódását eredményezi. Ezek az externáliák egyúttal pozitív hatással vannak a táji sokféleség fenntartására, a gazdálkodás szempontjából is kulcsfontosságú természeti erőforrások mennyiségi és minőségi megőrzésére, és a környezetbiztonság növelésére. Ezáltal az intézkedés közvetetten hozzájárul az agrárgazdaság fenntartható fejlődéséhez.

4.2.7 Az ágazati innováció előmozdítása, szakemberképzési-, és szaktanácsadási szolgáltatások fejlesztése

Probléma feltárása

Az ágazati innováció alacsony szintű, hiányzik a kutatóintézetek és a vállalkozói szektor közötti együttműködés, az alkalmazott kutatások száma alacsony. A szakemberképzés nem igazodik a piaci elvárásokhoz, kevés a gyakorlati oktatásra fektetett hangsúly. A kertészeti ágazatban elengedhetetlen az igényeknek megfelelő szaktanácsadás fejlesztése, mely különösen fontos a termelői szerveződések megerősödése számára, mert megteremti a versenyképes termelés alapfeltételeit. A szaktanácsadók továbbképzésének támogatása lehetővé teszi a legújabb tudományos és technikai ismeretek átadását a vállalkozói szektornak.

A fejlesztési eszköz kapcsolódása a Vidékfejlesztési Programhoz

A fejlesztési eszköz a Vidékfejlesztési Programban meghatározott 1. „a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben” horizontális prioritáshoz kapcsolódik.

Az intézkedések leírása

A szaktanácsadás hatékonyságának fokozása érdekében támogatásban részesül a szaktanácsadók rendszeres továbbképzése, különösen a szakterületükön létező innovációkra vonatkozóan, mert a tanácsadási szolgáltatásoknak segíteniük kell a mezőgazdasági termelőket mezőgazdasági üzemük teljesítményének értékelésében, és a szükséges beavatkozások azonosításában. Az ágazati felnőttképzésben a gyakorlatorientált, megfelelő szakmai színvonalú szakemberképzés támogatható.

A fejlesztés során mérni kívánt indikátorok

- Aktív korú népesség arányának növekedése az oktatásban, képzésben (%)
- Felnőttképzésben résztvevők számának növekedése (fő)

Az intézkedések közvetlen hatásai

Az intézkedés hatására erősödik a szaktanácsadások igénybevétele, és megvalósul annak szervezetsége az ágazatban. A szaktanácsadási szolgáltatások hatására a termelésstervezés fejlődik az ágazatban, ezáltal a termésátlagok javulnak. Az innovációk hasznosulásához, közvetítéséhez is hozzájárulnak a szaktanácsadók, ezért az ágazat jó minőségű szaporítóanyaggal, technológiákkal és információkkal való ellátásához is hozzájárul. A javuló termésátlagok hatására a gazdálkodások hatékonysági és pénzügyi mutatói javulnak, megnövekszik az igény a további innovációk alkalmazására, ezért az megnő az ágazatban alkalmazott kutatások száma, így a gazdasági szereplők közötti együttműködés megvalósul. Az innovatív technológiák bevezetése iránti hajlandóság ösztönzéséhez, és azok megfelelő adaptációjához elengedhetetlen a magángazdálkodók gyakorlati típusú képzése, valamint a termeléshez szükséges szakmunkás és technikus végzettségűek rendelkezésre állása, mely a fejlesztés hatására megvalósul.

Az intézkedések közvetett hatásai

Az intézkedések a termésátlagok javulását eredményezve hozzájárulnak az erőforrás-hatékony termelés megteremtéséhez, ezáltal a gazdálkodások versenyképességéhez. A versenyképes gazdálkodások képesek az ágazati kibocsátás növelésére, ezzel az intézkedések közvetetten hozzájárulnak vidéki területek gazdasági növekedéséhez, és a foglalkoztatás bővítéséhez.

5 A ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS ÁGAZAT KÖZÉPTÁVON ELÉRENDŐ – A VIDÉKFEJLESZTÉS-POLITIKA KERETÉBEN TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSEK – EREDMÉNYEI

A vidékfejlesztés-politikai intézkedések végrehajtásával lehetővé válik, hogy 2020-ra a piaci igények és az azokhoz igazodó 3,53 millió tonna jó minőségű zöldség-gyümölcs termés Magyarországon megtermelhető legyen.

A jelenlegi 380 ezer tonnás zöldség-hajtás mintegy 200 ezer tonnával növelhető, tehát elérheti az 580 ezer tonnát, a gombafélék mennyisége pedig a jelenlegi 25 ezer tonnáról további 25 ezer tonnával növelve az 50 ezer tonnát (2020-ra 100 db gombakomposzt előállító hőkezelő egység felépítése, és 60 db gombatermesztő farm létesítése valósulhat meg). A fedett területen történő termesztésből tehát együttesen 630 ezer tonnás termeléssel lehet számolni. A növényházi fejlesztés eredményeként összesen 1000 hektár növényház, ebből 100 hektár üvegház, 200 hektár blokkfólia, 700 hektár mobil blokkfólia ill. nagylégterű egyhajós sátor épül, mely összesen évente átlagosan mintegy 143 hektárral bővül. A szabadföldi, friss piaci és feldolgozóipari célú zöldségtermesztés fejlesztésének eredményeként a jelenlegi 1 300 ezer tonna termésmennyiséget – 400 ezer tonnával emelve – 1 700 ezer tonnára növelhetjük. Így a szabadföldi és hajtásos zöldség-, valamint a gombatermelés összesen 625 ezer tonnányi termelésnöveléssel a hét éves időszak végére elérheti a 2 330 ezer tonnás termelést. A gyümölcsültetvény korszerűsítést illetően évente átlagosan 5 ezer, összesen 35 ezer hektár előregedett ültetvény kerül átalakításra, amelyhez összesen 24,5 ezer hektárnyi gyümölcsstermő területnagyság bővülés adódik hozzá, és ez évente 3,5 ezer hektárt tesz ki átlagosan. A gyümölcsstermelés esetén 400 ezer tonna termésmennovekedéssel számolhatunk, azaz a jelenleg átlagosan 800 ezer tonna körüli szint 1.200 ezer tonnára emelkedhet. A zöldség-gyümölcs termelésünk tehát mindösszesen 3 530 ezer tonnára növelhető és ezen belül a friss piaci árak aránya növelhető. A fejlesztések eredményeként a zöldségtermesztés termésátlaga 35%-kal (18,5 t/ha-ról 25 t/ha-ra), míg a gyümölcsstermesztésé 70%-kal (10 t/ha-ról 17 t/ha-ra) emelhető. Magyarország ezzel az EU-átlag fölé emelkedne.

Az ágazat jelenlegi 200 milliárd Ft körüli elsődleges termelési értéke így mintegy 130-140 milliárd Ft-tal növekedne, ami a jelenlegi 600 milliárd Ft-os áruértéket 900-1000 milliárd Ft-ra emelné. Ez jelentős exportbevétel növekedést is jelentene, ami a jelenlegi 70 milliárd Ft körüli aktívumunkat az import visszaszorításával többszörösére emelné. A cselekvési programban vázolt fejlesztés reális alapokat teremt a zöldség-gyümölcs ágazatban rejlő vidéki eltartó képesség és munkahelyteremtés megvalósításához. Sikeres fejlesztés esetén a tervezett százezer új munkahely a zöldség-gyümölcs ágazat területén megvalósítható, amely a főfoglalkoztatású munkavállalókat, a részmunkaidős és alkalmi munkavállalókat, valamint a segítő családtagokat is magában foglalja. Az új munkahelyek 80%-a a termesztésben, míg 20%-a a feldolgozóiparban jöhet létre.

A vidékfejlesztési támogatások zöldség-gyümölcs ágazatot érintő jogi vonatkozások

A 2014–2020-as programozási időszakra a vidékfejlesztésre vonatkozó elemek jogi szabályozásának alapját az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslat adja. A vidékfejlesztésről szóló rendelet határozza meg a legfőbb

célkitűzéseket, a prioritásokat, a tagállami programozás szabályait, tartalmát, azok jóváhagyására és módosítására vonatkozó szabályokat.

A nemzeti jogcímrendeletek és azok végrehajtását célzó miniszteri rendeletek megalkotására a vidékfejlesztésről szóló rendelet Európai Parlament és a Tanács által történő elfogadását követően a Partnerségi Megállapodás és a Nemzeti Vidékfejlesztési Program elfogadását követően kerülhet sor.